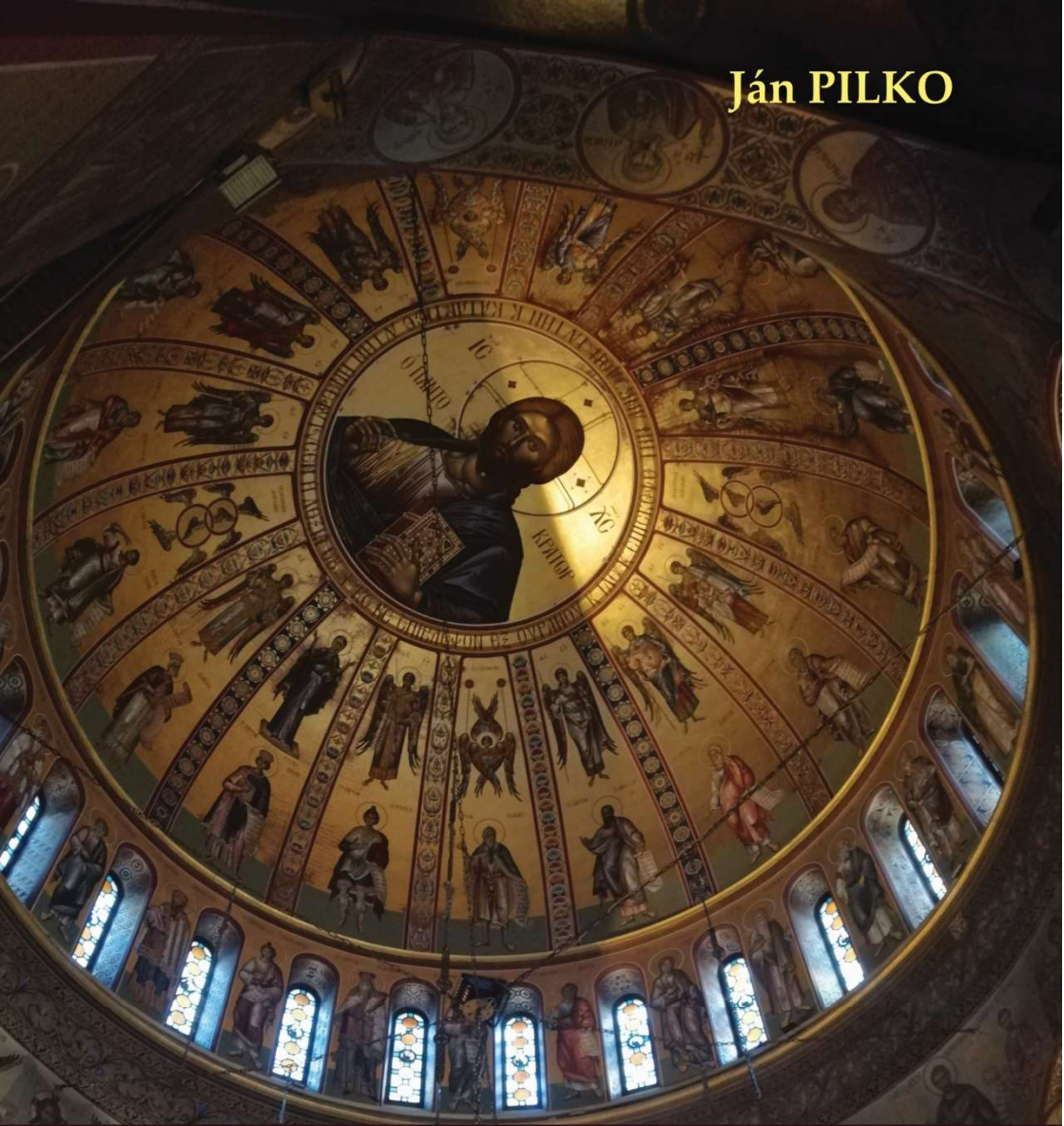

Ján PILKO

Liturgické Homílie

Proskomídia a Veľká ekténia

ThDr. Ján Pilko, PhD.

LITURGICKÉ HOMÍLIE

Proskomídia a Veľká ekténia

Gorlice 2023

Názov: Liturgické Homílie
Proskomídia a Veľká ekténia

Autor: ThDr. Ján PILKO, PhD.

Recenzenti: prof. ThDr. Ján Šafin, PhD.
doc. ThDr. Štefan Šak, PhD.
ThDr. Pavol Kochan, PhD.
Mgr. Peter Savčák, PhD.

Technický redaktor: ThDr. Ján Pilko, PhD.

Vydavateľstvo: Diecezjalny Ośrodek Kultury
Prawosławnej "ELPIS" w Gorlicach

ISBN ISBN 978-83-63055-52-3

Obsah

ÚVOD	6
Svätá Liturgia	8
Eucharistia v ranokresťanskej Cirkvi	11
Proskomídia.....	14
Lampada	29
Kadidlo	32
Liturgia Katechumenov	34
Blahosloveno cárstvo ...(Požehnané kráľovstvo...)	36
Veľká ekténia	39
<i>Modlitba za pokoj.....</i>	<i>39</i>
<i>„Hospodi pomiluj“ – „Pane zmiluj sa“</i>	<i>44</i>
<i>Za pokoj z výsosti.....</i>	<i>47</i>
<i>Za pokoj celého sveta... ..</i>	<i>50</i>
<i>Modlitba za chrám.....</i>	<i>53</i>
<i>Prosba za biskupa</i>	<i>65</i>
<i>Prosba za mesto (dedinu, monastier)</i>	<i>72</i>
<i>Prosba za putujúcich, chorých a zajatých.....</i>	<i>78</i>
<i>Aby sme boli zbavený všetkej tiesne.... ..</i>	<i>80</i>
<i>Zastupi spasi, pomiluj i sochrani nas, Bože tvojeju blahodatiju“</i>	<i>84</i>
<i>Spomínanie Bohorodičky a všetkých svätých</i>	<i>86</i>

Slávnostný vozhlas na konci ekténie	93
Záver	98
Zoznam bibliografických odkazov:	100
Register	102

ÚVOD

Svätý Ján Zlatoústý hovorí, že svätá liturgia je veľký, úžasný dar. Boží anjeli, ak sa to len dá vyjadriť naším ľudským jazykom, závidia nám, ľuďom, ktorým je dopriate šťastie zakúsiť Božie Telo a Krv, v nespočetných zástupoch sa hrnú na miesto, kde sa prináša Božská obeta, s bážňou stoja pred svätým prestolom, zakrývajú si tvár a chvália veľké tajomstvo, ktoré sa tu odohráva. Takto hovoria svätí otcovia o Božskej liturgii, takto si ju uctievali.

Liturgia je najväčším darom, tým najlepším, najdokonalejším darom, ktorý nám Boh môže dať. V liturgii sme už teraz v nebi ako pozemskí ľudia. Je to, ako to vyjadril Ján Kronštadský, už „nebo na zemi“, a to nebo v plnom, bohatom zmysle slova: prítomnosť samotného živého Boha v našom ľudskom živote a prostredí a premena tohto pozemského prostredia na podobu nebeských vecí, keď každý úkon vykonaný na zemi má nebeský význam, keď každý predmet, ktorý na zemi používame, znamená niečo nebeské.

Prvotní kresťania dobre chápali, aké šťastie sa ľuďom dáva vo tajine svätej Eucharistie, každý deň pristupovali k svätému kalichu, taký čistý bol ich život. Keď sa vydali na dlhú cestu, sväté Tajiny si brali so sebou, spolu s krížom ich nosili na hrudi. Naši predkovia vždy začínali deň účasťou na liturgii a až keď z nej odišli, začali sa venovať svetským záležitostiam. Takto si kresťanský ľud vážil svätú liturgiu. Vžilo sa pre ňu mnoho pomenovaní. Prvým – „Pascha“ ju nazývali starí kresťania a cirkevní otcovia. Druhý názov je "pokrm", pretože sa nám tu ponúka nebeský chlieb, Telo a Krv Christa. Tretí názov je Eucharistia, vďakyvzdanie, ako ju nazývajú. Štvrtý - prijímanie; to je ďalší názov pre liturgiu, pretože vo sviatosti prijímania

vstupujeme do najväčšieho spoločenstva s Christom, cez túto tajinu preniká do všetkých častí nášho tela. Po piate, liturgiu nazývame „večera“ v tom istom zmysle ako názov „jedlo“, „večera“ je pokrm, hostina, ku ktorej Christos pozýva svojich služobníkov.¹

¹ СВЯЩЕННОМУЧЕНИК СЕРАФИМ (Звездинский). Хлеб небесный: проповеди о Божественной литургии / - Москва : Православный Свято-Тихоновский гуманитарный ун-т, 2010. - 113 с. (Слово исповедников XX века), s. 12.

Svätá Liturgia

Večný život môže človek dosiahnuť jedine v Cirkvi, alebo inými slovami keď je v spoločenstve so samotnou podstatou Christa prostredníctvom svätej Eucharistie. Môžeme teda odpovedať na otázku: „Kto môže byť považovaný za člena Cirkvi?“ Tým, že povieme: „Všetci, ktorí boli riadne pokrstení v mene Otca, Syna a Svätého Ducha, ktorí veria v Christa ako pravého Boha, ktorý prišiel na zem, aby nás spasil.

Cirkev je sakrálné Telo Bohočloveka Christa a členmi Cirkvi sme my všetci ako duchovenstvo tak aj národ. Cirkev ako Telo Christovo sa modlí za celý svet a stará sa o spásu všetkých ľudí. V Cirkvi sa slúži svätá liturgia, ale iba s veriacimi, ktorí prijali svätý krst a myropomazanie. Keď sa slúži svätá liturgia v chráme, my nie sme iba nejakí nezainteresovaní pozorovatelia alebo poslucháči. Pozerajúcimi môžeme byť na futbalovom zápase alebo pred televízorom. Na svätej liturgii nie sme iba pozorovateľmi, ale keďže sme na nej účastní, máme zodpovednosť, pretože sa zapájame do slúženia. Tak ako kňaz nesie zodpovednosť za to, ako stojí pred oltárom, tak nesú zodpovednosť aj ľudia za to, ako stoja v chráme. Svätú Eucharistiu neustanovili ľudia ani apoštoli, ale toto veľké tajomstvo ustanovil vo Veľký štvrtok sám Christos. My sme pokračovatelia tohto veľkého tajomstva a navzájom sa v tomto veľkom tajomstve zjednocujeme.²

Môžeme povedať, že zatiaľ čo vstup do Cirkvi začína svätým krstom, jeho naplnenie spočíva vo Svätej Eucharistii.

² АНАГНОСТОПУЛОС, С.: 2016. *Беседы о литургической жизни Церкви*. Санкт-Петербург. 2016, s. 13 – 14.

Otec Anton Tagas, ktorý slúžil v chráme svätého proroka Eliáša, slúžil v sobotu ráno svätú liturgiu. Keď nastal čas posvätenia Svätých Darov, kľáčal na kolenách a čítal modlitbu na posvätenie chleba a vína. Keď sa chystal vstať a požehnať Sväté Dary, na jeho ruku kvapla jedna kvapka krvi. Taký strach a úžas padol na neho, bol taký prekvapený, že sa nezmohol ani na slovo. Vstal a nevedel, čo má robiť. Potom obľízal krv Christa zo svojej ruky a Božia blahodať ho poučila. Pozrel do čaše a zistil, že je prázdna! Zabudol pri proskomídiu do nej naliať víno a vodu. Pozrel na chlieb a uvidel, že ani on nie je nadrezaný. Inými slovami, nedokončil poriadne proskomídiu. Medzitým kantor spieval pieseň: „Tebe pojem, tebe blahoslovím...“ a tu dal otec Antonij znamenie kantorovi, aby spieval ďalej. Zobral kopiju, prebodol predložený chlieb na diskose, naliať do čaše víno a vodu. Dokončil modlitbou proskomídiu a znovu si kľakol pred prestol a začal sa modliť modlitbu na posvätenie darov. Keď sa skončila svätá liturgia, odišiel otec Antonij za metropolitom Chryzostomom. Metropolita zobral jeho ruku, na ktorú mu kvapla krv Christa, a ovoňajúc ju cítil neuveriteľne nádhernú vôňu. Začal bozkávať ruku kňaza Antonija. Otec Antonij sa zdráhal, pretože nechcel, aby mu biskup bozkával ruku. „Ja nebozkávam tvoju ruku, vôbec nezáleží na tom, či ty si kňaz a ja som biskup. Ale ja som bozkal Božiu Krv z tvojej ruky!“³

Podľa pravoslávnej cirkvi svätá Eucharistia nie je len spomienkou Christovej obete na kríži alebo jej uzákonením, ale je to skutočná obeta. Na druhej strane však nejde o novú obeť ani o opakovanie obete na Golgote. Boh učinil na zemi Svoju Cirkev,

³ АНАГНОСТОПУЛОС, С.: 2016. *Беседы о литургической жизни Церкви*. Санкт-Петербург. 2016, s. 16 – 17.

aby ochránil Svoje deti. Zanechal nám veľké Tajomstvo svätej eucharistie, aby sme sa očistili a posvätili sa, zjednotiac s Bohom. Christos nás všetkých volá k sebe, jedných v detstve, iných v dospelosti a ďalších v starobe. Všetko, čo pociťuje a prežíva dôstojný kňaz, keď slúži, aj ten, kto sa dôstojne zúčastňuje na svätej Eucharistii, je nemožné opísať slovami.

Svätí Otcovia nazývali Svätú Eucharistiu "Tajinou všetkých Tajín" a "Tajinou Cirkvi". Je skutočne srdcom celého života Cirkvi, prostriedkom a vyjadrením jej podstaty ako Christovho tela. Sám Christos ju ustanovil na Tajomnej večeri, keď povedal: "Toto robte na moju pamiatku". Eucharistia je teda spomienkou na Christa. Ale len štúdiom jednotlivých častí eucharistickej bohoslužby môžeme pochopiť nevyčerpatelnú hĺbku a význam tejto "spomienky". V Pravoslávnej cirkvi existujú dve liturgie: Božská liturgia svätého Jána Zlatoústeho a Božská liturgia svätého Vasilija Veľkého. Tá druhá sa koná len desaťkrát do roka: v predvečer Narodenia Isusa Christa, Bohozjavenie, päť nediel Veľkého pôstu, štvrtok a v sobotu Veľkého týždňa a v deň pamiatky svätého Vasilija, 1. januára (14). V ranej Cirkvi existovalo mnoho druhov liturgie (sv. Jakub Jeruzalemský, sv. Marek Alexandrijský atď.). Všetky majú v podstate rovnaký poriadok, rovnakú formu, ktorá siaha až do apoštolských čias a k samotnej Tajomnej večeri. Rozdiel je v podstate len v texte modlitieb. Božská liturgia má tri hlavné časti: proskomídiu (prípravu darov), liturgiu katechumenov a liturgiu verných.⁴

⁴ ШИМЕАН, А.: Вера и Церковь. Сборник, Сост., вступ. ст. А. Яковлева. — М.: Книжный Клуб Книголек, 2012. с. 281.

Eucharistia v ranokresťanskej Cirkvi

Cieľom našich homílií je zistiť, nakoľko je duchovný život kresťana spojený s Eucharistiou. Je možné žiť duchovný život aj mimo Eucharistie alebo len príležitostným prijímaním? Aby sme mohli odpovedať na tieto otázky, musíme pochopiť, čím bola Eucharistia pre prvotnú kresťanskú Cirkev, aký je stav nášho bohoslužobného života v súčasnosti, a napokon sa zamyslieť nad tým, do akej miery každý z nás chápe, čo pre nás osobne znamená účasť na božskej liturgii.⁵

Ťažiskom každej liturgie je spomienka na samotnú Tajomnú Večeru, ktorú prežívame, duchovne vstupujeme do večnosti a sme skutočnými účastníkmi tejto udalosti.

V Skutkoch svätých apoštolov nachádzame opis Eucharistie. Prvotné kresťanské bohoslužby, pri ktorých sa vykonávalo toto tajomstvo Eucharistie, mali rôzne názvy, ale najčastejšie sa používajú názvy "lámanie chleba" a "Eucharistia". Aj dnes sa slovo "Eucharistia" často používa na označenie liturgie, najmä preto, že jadrom liturgie je eucharistický kánon.

Apoštoli sa schádzali so svojimi učeníkmi doma, aby lámali chlieb. Prví kresťania boli tradiční Židia a pravidelne navštevovali Jeruzalemský chrám až do jeho zničenia rímskym cisárom Titom v roku 70 n. l. Vtedajšie bohoslužobné zvyky stále zostávali pre kresťanské spoločenstvá spájajúcim bodom.

Hoci sa však bohoslužby naďalej konali v jeruzalemskom chráme, apoštolská cirkev sa od neho už oddelila a kresťanské

⁵ УМИНСКИЙ, А.: *Божественная литургия: объяснение смысла, значения, содержания*. Москва : Никея, 2018. - 158 с.

zhromaždenia sa postupne presúvali do zborov vedených apoštolmi.

Ako vyzerali tieto zhromaždenia? V tom čase neexistovalo žiadne písané evanjelium, ale ústne evanjelium bolo súčasťou svätej tradície. Apoštoli hovorili o Christovi, "čo bolo od počiatku, čo sme počuli, čo sme videli na vlastné oči, čo sme považovali a čoho sa naše ruky dotýkali"⁶ O túto neoceniteľnú skúsenosť spoločenstva sa veľkoryso delili s novými veriacimi. Počas týchto stretnutí apoštoli rozprávali o Christovi, o jeho narodení, krste a kázaniach, o zázrakoch, ktoré vykonal, a o dedičstve, ktoré zanechal.

Vieme, že po kázaní apoštola Petra bolo pokrstených najprv 3 000 a potom 5 000 dospelých mužov - na tú dobu veľmi impozantné číslo, počet obyvateľov celého mesta. Keď apoštoli kázali o Christovi, bola to dobrá správa, bolo to, čo neskôr zaznamenali štyria evanjelisti, čo neskôr Cirkev prijala ako kánon Svätého Písma.

Aby svoje tvrdenia doložili, čítali apoštoli proroctvá Starej Zmluvy, ktoré potvrdzovali, že Isus je pravý Boží Syn a že každý jeho čin zodpovedá proroctvám Starej Zmluvy.

Neskôr sa listy apoštolov čítali už založeným cirkevným spoločenstvám (nehovoríme tu o prvých rokoch, ale o prvých desaťročiach kresťanstva, keď apoštoli cestovali po celom svete a hlásali evanjelium a v mnohých vtedajších veľkých mestách zakladali cirkevné spoločenstvá – miestne cirkvi, ktoré tvorili autokefálne, t. j. administratívne nezávislé cirkvi). Tieto

⁶ 1 Jn 1, 1.

spoločenstvá si odovzdávali apoštolské listy z jednej miestnej cirkvi do druhej ako vzácne svedectvá pravdy.

Až keď bolo celé cirkevné spoločenstvo preniknuté Božím slovom, malo sa objaviť ďalšie slovo - vtelené slovo. Prvú časť liturgie, liturgiu katechumenov, dodnes nazývame liturgiou slova. Slovo však nie je len prostriedkom na vyjadrenie ľudského myslenia. Vo Svätom Písme sa Slovom nazýva sám Boh!

Apoštoli prosili Ducha Svätého, aby prišiel do zhromaždenia svätých, posvätil obetované dary chleba a vína a premenil ich na pravé Christovo Telo a Krv. Aj v dnešnej dobe Cirkev vzdáva vďaky za dary Svätého Ducha. Po návrate domov z eucharistického stretnutia bol každý kresťan Božím slovom pre svet. Preto sa Cirkev stala známou ako apoštolská cirkev.

Proskomídia

Proskomídia spočíva v príprave chleba a vína na tajomstvo Svätej Eucharistie. Slovo "proskomídia" znamená "obeta". Ide o prvú časť liturgie, pretože v tomto čase starovekí kresťania prinášali do chrámu všetko potrebné na liturgiu. Chlieb potrebný na liturgiu sa nazýva prosfora, čo znamená "obeta". Proshora je čistý pšeničný okrúhly chlieb, ktorý sa skladá z dvoch polovic - vrchnej a spodnej. Tieto dve polovice prosfory znamenajú dve prirodzenosti v Isusovi Christovi - Božskú a ľudskú. Na vrchnej časti prosfory je pečať v podobe kríža s nápisom: IC. XC. NI. KA. čo znamená: Isus Christos víťaz.⁷

Proskomídia v našej modernej podobe nie je súčasťou samotnej liturgie, pretože sa vykonáva pred bohoslužbou a iba často je na nej prítomní iba kňaz. V starobylej Cirkvi sa však tento obrad vykonával bezprostredne pred veľkým vchodom, ktorý sa zachoval v archijerejskej bohoslužbe. Proskomídia pozostáva z položenia eucharistického chleba v symbolickom poradí na diskos, z nalievania vína do kalicha a zo spomienky na všetky rady svätých spolu so živými a zosnulými členmi Cirkvi. Zmyslom obradu je ukázať, že na disku je znázornená celá Cirkev s Christom, v ktorého strede je Boží Baránok.⁸

⁷ АЛЕКСАНДР (МИЛЕАНТ), еп. Изъяснение Божественной Литургии. [Электронный ресурс] / Православные Миссионерские Листки.

⁸ ШМЕМАН, А.: *Вера и Церковь*. Сборник, Сост., вступ. ст. А. Яковлева. — М.: Книжный Клуб Книгозек, 2012. s. 282.

V jednom monastieri žil jeden veľmi dobrý duchovný. Nebol veľmi vzdelaný, môžeme povedať, že bol negramotný, mal však veľmi silnú vieru. V čase proskomídie dlhý čas stál na nohách nepozerajúc na to, že sa mu na nohách otvorili žily a tiekla z nich krv. Takto dlho stál, spomínajúc mnoho mien živých i zosnulých, nevnímajúc krv, ktorá mu tiekla na zem. Do poslednej chvíle zostával človekom pripraveným sám seba obetovať za iných, hoci by mal aj hneď po liturgii zomrieť. Keďže bol negramotný, nepoukladal častice, ktoré vybral z prosfor, správnym spôsobom na diskos⁹. Keď kladieme časticu Presvätej Bohorodičky na diskos, hovoríme: „Po Tvojej pravici stála Kráľovná...“ a kňaz pokladá časticu vyrezanú z prosfory na pravú stranu. Raz sa stalo, že do tohto monastiera, prišiel biskup, aby vysvätil jedného mnícha na diakona. Pri veľkom vchode, kde biskup dokončuje proskomídiu a spomína živých a zosnulých, si biskup všimol, že niektoré častice sú na diskose položené naopak. „Nesprávne si položil niektoré častice“ povedal biskup kňazovi. „Pozri sa otče, Bohorodička sa dáva na túto stranu a svätí na opačnú. Či ti nikto nikdy nehovoril, či nikto nevidel, ako robíš proskomídiu?“ „Nie,“ odpovedal kňaz biskupovi. „Každý deň, keď slúžim liturgiu, na mňa pozerá anjel, ktorý mi slúži, ale on mi nikdy nič nepovedal. Odpusť mi, že ja nevzdelaný som sa dopustil

⁹ Liturgický tanier, na ktorý sa pokladá vyrezaný chlieb....

takejto chyby. Nabudúce budem pozornejší“. „Ako? Čo si povedal? Kto ti prisluguje?“, opýtal sa biskup. „Chceš povedať, že ti nepomáha mních?“ „Nie“, odpovedal kňaz, „pomáha mi anjel poslaný od Boha“. Biskup onemel od úžasu, keď počul slová tohto jednoduchého mnícha. Vtedy konečne pochopil, že ten, kto pred

ním stojí je svätý. Po obede požehnajúc igumena i ostatných bratov biskup odišiel. Na nasledujúci deň, keď kňaz vošiel do oltárnej časti, aby urobil proskomídiu, znova k nemu zišiel anjel. Keď kňaz robil proskomídiu, anjel si všimol, že kňaz položil čiastočky tak, ako majú byť. „Nádhera!“, povedal mu anjel. „Teraz si položil čiastočky správne!“ „Áno, ty si vedel, že toľko rokov robím chybu, a prečo si mi nikdy nič nepovedal? Prečo si ma neopravil?“, spýtal sa kňaz. Anjel mu povedal: „Videl som to, ale nemám na to žiadne právo. Nie som dôstojný, aby som opravoval kňaza. Ja mám príkaz od Boha, aby som slúžil a pomáhal kňazovi. Iba kňaz ma také právo“¹⁰.

Všetko, čo sa deje na svätej liturgii, nedokáže naša myseľ pochopiť. Čo prežívame na liturgii, prežívame silou našej viery, čistoty a v prvom rade cez Božiu blahodať. Správne má pravoslávny kresťan prichádzať na liturgiu ako mýtnik¹¹ alebo

¹⁰ АНАГНОСТОПУЛОС, С.: 2016. *Беседы о литургической жизни Церкви*. Санкт-Петербург. 2016, s. 24 – 25.

¹¹ Dvaja ľudia vstúpili do chrámu modliť sa. Jeden bol farizej, druhý mýtnik. Farizej sa postavil a takto sa v sebe modlil: »Bože, ďakujem ti, že nie som ako ostatní ľudia: vydierači, nespravodlivci, cudzoložníci alebo aj ako

žena hriešnica¹², ktorí si uvedomovali svoj hriech a kajali sa z neho. Neprichádzame na liturgiu ako farizej, ktorý hovoril, že on nie je ako ostatní hriešnici, zloději¹³..., ktorý sa chcel ukázať spravodlivým pred ostatnými. My prichádzame ako mýtnik, ktorý sa modlil v chráme s hlavou skolenou, prosiac Boha o odpustenie svojich hriechov. My nie sme hodní ničoho, iba odsúdenia za naše hriechy a neprávosti, ktoré páchame vo svojom živote.

tento mýtnik. Postím sa dva razy do týždňa, dávam desiatky zo všetkého, čo mám.« Mýtnik stál celkom vzadu a neodvážil sa ani oči k nebu zdvihnúť, ale bil sa do prs a hovoril: »Bože, buď milostivý mne hriešnemu.« Hovorím vám: Tento odišiel domov ospravedlnený, a nie tamten. Lebo každý, kto sa povyšuje, bude ponížený, a kto sa ponízuje, bude povýšený.“ Lk 18, 10 – 14.

¹² V meste bola istá žena, hriešnica. Keď sa dozvedela, že je hosťom vo farizejovom dome, priniesla alabastrovú nádobu s voňavým olejom, s plačom pristúpila zozadu k jeho nohám, začala mu slzami máčať nohy a utierala mu ich svojimi vlasmi, bozkávala mu ich a natierala voňavým olejom. Keď to videl farizej, ktorý ho pozval, povedal si v duchu: „Keby tento bol prorokom, vedel by, kto a aká je to žena, čo sa ho dotýka, že je to hriešnica.“ Ježiš mu vrazil: „Šimon, mám ti niečo povedať.“ On odvetil: „Povedz, Učiteľ!“ „Istý veriteľ mal dvoch dlžníkov. Jeden dlhoval päťsto denárov, druhý päťdesiat. Keďže nemali skadiaľ dlžobu splatiť, odpustil ju obidvom. Ktorý z nich ho bude mať radšej?“ Šimon odpovedal: „Myslím, že ten, ktorému viac odpustil.“ On mu povedal: „Správne usudzuješ.“ Potom sa obrátil k žene a Šimonovi povedal: „Vidíš túto ženu? Vošiel som do tvojho domu a nedal si mi vodu na nohy. Ale ona slzami zmáčala moje nohy a svojimi vlasmi ich poutierala. Nepobožkal si ma. Ale ona odvtedy, ako som vošiel, neprestala mi nohy bozkávať. Hlavu si mi olejom nepomazala. Ona mi voňavým olejom nohy natrela. Preto ti hovorím: Odpúšťajú sa jej mnohé hriechy, lebo veľmi miluje. Komu sa menej odpúšťa, menej miluje.“ A jej povedal: „Tvoje hriechy sú odpustené.“ Vtedy tí, čo s ním stolovali, začali si hovoriť: „Ktože je to, že aj hriechy odpúšťa?“ On však povedal žene: „Tvoja viera ťa zachránila. Chod' v pokoji!“ Lk 7, 37 – 50.

¹³ Lk 18, 11 – 13.

Keď my hovoríme, že naša Cirkev a Svätá Liturgia má tajomný charakter, nemáme na mysli niečo čo je magické, nadpozemské, ale že Božia blahodať v čase Svätého Prijímania preobrazuje samotného kresťana, ktorý sa na tejto Tajine zúčastňuje. Táto Tajina ho „zboštuje“ a oslobodzuje od jeho vášní a slabostí. Preto je dôležité, aby kresťan stál na liturgii pozorne, s čistou myslou, aby v sebe čo najdlhšie držal Božie meno. Boh zostúpil z Nebies a stal sa rovným nám ľuďom okrem hriechu. Volá nás k Tajinám (krst, myropomazanie, pokánie, Eucharistia), aby nás učinil podobným Jemu, ako hovorí apoštol Pavol: „podobným obrazu svojho Syna“¹⁴

Svätá Liturgia je najvhodnejší spôsob na duchovné znovuzrodenie, premenenie duše, tela a všetkých našich zmyslov. Keď vychádzame z chrámu, máme sa stať inými, zmeniť sa, doslova preobraziť svoje vnútro smerom k Bohu. Sila bohoslužby sa nachádza v jej Tajinnom charaktere. Každý jeden z nás by mal prežívať podstatu bohoslužby, pretože jej cieľom je premeniť našu ľudskú prirodzenosť. Na Svätej Liturgii nie sme iba nestranní pozorovatelia, pretože všetko, čo sa deje na liturgii, sa nás dotýka.

Všetci poznáme Svätú Času, z ktorej prijímame Telo a Krv Isusa Christa. Do posvätenia symbolizuje nádobu utrpenia v ktorej bol umiestnený ocot a žlč. Keď bol Christos ukrižovaný, krátko pred smrťou zvolal: „Som Smädný“¹⁵, vojaci namočili hubku

¹⁴ Rim 8, 29.

¹⁵ Potom Isus vo vedomí, že je už všetko dokonané, povedal, aby sa splnilo Písmo: "Žiznim." Bola tam nádoba plná octu. Nastokli teda špongiu nasiaknutú octom na yzopovú palicu a podali mu ju k

a dali mu piť. Preto aj u nás sa na prestole vedľa čaše nachádza hubka, s ktorou sa na konci liturgie zosypávajú čiastočky (spomínaných ľudí živých/zosnulých) do čaše. Po posvätení Svätých Darov symbolizuje čaša presne tú istú čašu, ktorú použil Christos na Tajomnej večeri, aby ustanovil Tajomstvo Svätej Eucharistie.

Diskos symbolizuje Nebo, preto je okrúhly, v ňom prebýva Boh a Stvoriteľ neba. Často sa na diskose vyobrazuje Presvätá Bohorodička z ktorej sa narodil Isus Christos. Diskos tiež symbolizuje Cirkev. V strede je umiestnený Christos, okolo neho je z pravej strany Bohorodička, z ľavej strany anjeli a svätí a pod Christom sa nachádzajú živí a tí, ktorí už opustili tento pozemský svet a prešli do večného života. V prvotnej dobe bol diskos presne podľa svojho názvu a vyzeral ako tanier. Neskôr bol doplnený podstavec.

Hviezdica – symbolizuje nebeské hviezdy, ale hlavne tú hviezdu, ktorá viedla troch mudrcov do Betlehema, kde sa narodil Christos. „Keď sa Isus narodil v judskom Betleheme za dní kráľa Herodesa, hľa, mudrci od východu prišli do Jeruzalema a hovorili: „Kde je Ten práve narodený kráľ židovský? Lebo sme videli Jeho hviezdu na východe a prišli sme sa Mu

ústam. Keď Isus okúsil ocot, povedal: „Je dokonané!“ Naklonil hlavu a odovzdal ducha. Jn 19, 28 – 31.

pokloniť.“¹⁶ Hviezdica sa začala používať v čase, keď žil svätý Ján Zlatouсты.

Kopija - ňou sa prebodáva chlieb na diskose (Ahnec), podobne ako sa to stalo na kríži, keď vojak, ktorý sa chcel presvedčiť, že je Christos mŕtvy Ho prebodol a vytiekla krv a voda. Aj kňaz na proskomídií v tomto úkone kopijou prebodáva pravú stranu Ahnca (baránka) a následne vlieva do čase víno a vodu.

Antimins (Ἀντιμύσχιον) patrí medzi najdôležitejšie vybavenie oltára v ortodoxných – pravoslávnych kresťanských liturgických tradíciách. Je to obdĺžnikový kus látky, buď z ľanu alebo hodvábu, typicky zdobený znázornením hrobu Christa, štyroch evanjelistov a pasáží z Písma súvisiacich s Eucharistiou. Je v nej všitá malá relikvia mučeníka. Liturgia sa nemôže slúžiť bez antiminsu. Každý antimins je dole podpísaný miestnym biskupom, je tam uvedený dátum a miesto (cirkevná obec), kde sa na danom antiminse slúži Svätá liturgia.

¹⁶ Mt 2, 1 – 3.

Svätý Prestol (Αγία Τράπεζα) sa nachádza v strede oltárnej časti. Posväčuje ho biskup aby sa na ňom slúžila Svätá Liturgia. V prvej Cirkvi bol prestol vyrobený z dreva alebo kameňa a boli prenosné. Od 4. storočia, kedy bolo definitívne určené jeho miesto v chráme, sa začal prestol stavať z kameňa v podobe nízkeho stolíka na štyroch nohách pred oltárnou apsidou. Už v ranej Cirkvi existovala tradícia ukladania svätých ostatkov mučeníkov do prestola. Od 8. storočia (7. kánon 7. Všeobecného snemu) sa vloženie svätých ostatkov stalo povinnou súčasťou obradu posvätenia chrámu. Ostatky sa ukladali buď do podstavca prestola, alebo do špeciálneho otvoru pod prestolom.

Svätý prestol je umiestnený na relikviách mučeníkov na pamiatku toho, že prví kresťania sa modlili v katakombách, pričom hroby svätých mučeníkov im niekedy slúžili ako oltár. Svätý prestol musí posvätiť biskup, ale teraz, keď nie je vždy možné, aby biskup išiel na posviacku chrámu, posväčuje iba antimins. Antimins je prenosný oltár. Okrem antiminsu na prestole spočíva sväté evanjelium, kríž a darochraniteľnica, kde sa uchovávajú sväté dary. Preto je na prestole prítomný sám Pán, a to nielen neviditeľne, ale aj viditeľne, vo svätom evanjeliu a vo svätých daroch.¹⁷

¹⁷ СВЯЩЕННОМУЧЕНИК СЕРАФИМ (Звездинский). Хлеб небесный : проповеди о Божественной литургии / - Москва : Православный Свято-Тихоновский гуманитарный ун-т, 2010. - 113 с. (Слово исповедников XX века), s. 30 – 31.

Otec Jeroným bol v roku 1923 vysvätený na kňaza a ustanovený slúžiť v egynskej nemocnici. Na štyridsiaty deň po svojom vysvätení, v čase svätej liturgie po posvätení Svätých Darov, keď prišiel čas prijímania, bol tak silno a srdečne pohrúžený do modlitby, že videl, ako sa predložené Dary chlieb a víno v čaši zmenili na skutočné Telo a skutočnú Krv Christa. Otrasený týmto videním sa dlho modlil. Ukončil svätú liturgiu a znova sa dlho modlil, aby sa Christovo Telo a Krv stali chlebom a vínom, čo sa aj stalo. Ešte v ten večer napísal žiadosť biskupovi, že sa vzdáva kňazstva a viac ako kňaz už slúžiť nebude. Od toho času nemal vo svojich rukách silu, aby mohol prebodnúť kopijou Boha¹⁸ na proskomídiu alebo ho rozdeľovať na liturgii po posvätení Svätých Darov. Zostal slúžiť v nemocničnom chráme ako spevák a kazateľ. Na konci tohto svojho príbehu povedal. „Nemohol som sa svojimi smrteľnými a hriešnymi rukami dotknúť Božej slávy. Nie je veľa tých kňazov, ktorí budú spasení“¹⁹.

Svätý Ján Kronštadský hovorí: „Budúci život znamená úplnú čistotu teraz postupne očisťovaného srdca, ktoré je teraz najčastejšie uzavreté, zatemnené hriechom a diabolským dychom. Avšak pod vplyvom Božej blahodäte sa vyjasňuje, vidí Boha a úprimne sa s ním spája v modlitbe a vo Svätej Eucharistii.

V čase, keď žil konštantínopolský patriarcha Mina, jeden zo židovských chlapcov sa pripojil ku kresťanským chlapcom

¹⁸ Na proskomídiu sa vyrezaný chlieb, ktorý bude predložený na diskose ako eucharistický prínos prebodáva kopijou, podobne ako sa to udialo na kríži keď vojak prebodol Christa a vytiekla krv a voda. Kňaz následne vlieva do čaše víno a vodu. (poz. autora)

¹⁹ АНАГНОСТОПУЛОС, С.: 2016. *Беседы о литургической жизни Церкви*. Санкт-Петербург. 2016, s. 30 – 31.

a spolu s nimi prijal v chráme Svätú Eucharistiu. Keď sa vrátil domov, povedal svojmu otcovi o všetkom čo sa stalo. Jeho otec sa strašne nahneval, schmatol svojho syna a hodil ho do pece, kde sa rozpaľovalo sklo, keďže bol sklárom. Matka tohto chlapca nevedela čo sa stalo s jej synom, a všade ho hľadala, ale nemohla ho nikde nájsť. Na tretí deň s plačom prišla k svojmu mužovi do jeho dielne a zrazu počuje z vnútra rozpálenej pece hlas svojho syna. Prestrašená a so strachom pristúpila k peci a uvidela svojho syna uprostred rozpálených uhlíkov. Vybrala ho z pece a pýtala sa ho, ako je možné, že v nej nezhorel. On jej povedal: „Nejaká žena vo svetlom oblečení často prichádzala ku mne dávala mi vodu aby somasil rozpálené uhlie, a keď som bol hladný, dávala mi jedlo. Tento zvláštny zázrak sa rozšíril po celom meste. Sám cisár Justín sa o tom dozvedel a prikázal pokrstiť syna aj matku a otca, ktorý sa nechcel nechať pokrstiť, prikázal hodiť do rozpálenej pece.

Kto prijíma Telo a Krv Christa, tomu ani zlí duchovia nemôžu nijakým spôsobom ublížiť. „Jeden svätý sa raz pýtal zlých duchov, čoho sa najviac zo všetkého boja. Oni mu odpovedali, že Toho, ktorého prijímate – Svätej Eucharistie. Keby kresťania prijímali s vierou a bázňou a zároveň ju ochraňovali vo svojom vnútri, stali by sa neprípustní našim útokom. Taká je sila Christových tajín.“

Jeden kňaz bol zavolaný do susednej dediny k starému kňazovi, ktorý bol chorý, aby mu dal prijímanie. V čase, keď dával prijímanie chorému, Svätá Eucharistia mu spadla z lyžičky a hoci ju dlho hľadal, nemohol ju nikde nájsť. Starý kňaz bol slepý a pokojne ležal na svojej posteli. Nakoniec z posledných síl vstal z postele, zohol sa pod posteľ a povedal: „Čo to tam pod posteľou svieti?“ Ukázal prstom na miesto, odkiaľ vychádzala žiara. Blahodárne svetlo nikto okrem slepého starca nemohol vidieť.

Kňaz našiel Eucharistu presne na tom mieste, kde mu slepý kňaz ukázal.

Existuje mnoho ľudí, ktorí neveria v Boha. Takíto ľudia samozrejme neveria ani v to, že v Eucharistii je skutočný a živý Christos. Kedysi žil jednoduchý kozák, ktorý už bol starý. Viedol veľmi čistý, spravodlivý život a vyznačoval sa mimoriadnou pokorou. Aj jeho viera bola jednoduchá a tichá. Z celého srdca veril, že Christos je Boží Syn. Tiež z celého srdca veril vo Svätú Eucharistiu. Boh ho odmenil za jeho jednoduchú a čistú vieru.

Raz bol tento kozák požiadaný jedným kňazom, aby mu pomohol pri slúžení svätej liturgie. Keď kozák stál v oltári, bol poctený veľkým a strašným videním. Keď rozdúchaval uhlík v kadidle, zrazu sa mu zdalo, že zablikal jasný blesk a spadol do čaše. Potom sa z čaše zdvihol plameň a začal chodiť po oltári. Keď kňaz vzal čašu do rúk, aby dal prijímanie, zo všetkých strán ho obklopili plamene a potom sa ten istý oheň rozniesol po celom chráme. Nikoho však nespálil, pretože bol ako perlivá voda z potoka alebo ako rosa. Keď však kozák videl, že kňaz prijíma do svojho vnútra plameň, jeho tvár sa zmenila. Po bohoslužbe s veľkým dojatím povedal kňazovi, čo videl počas prijímania. Od tohto dňa vždy, keď bola bohoslužba s prijímaním, ktorá sa nazýva liturgia, tento kozák opäť videl všetko rovnaké - to znamená ako oheň - Christos zostupuje do čaše ako blesk, ako plameň pokrýva všetkých modliacich sa a ako kňaz pije oheň z čaše. Starý kozák s radujúcim sa srdcom vždy pozoroval, čo sa deje a oslavoval Boha. Videl, ako Isus Christos zostúpil z neba k nemu a ku všetkým, ktorí boli v chráme. Sväté Písmo hovorí, že náš Boh je oheň. Iba pre veriacich je tento oheň svetlom a životom a pre neveriacich je spaľujúcim ohňom. Zvlášť keď títo ľudia žijú zle. Potom ich vlastné svedomie páli ako rozžeravené uhlie. Boh

ich informuje prostredníctvom ich svedomia: vy žijete zle, nesprávne a nečestne. Eucharistia nie je len chlieb a víno, ale samotný Christos - Boh. Po prijímaní sa Boh s nami spája a stávame sa mu podobnými: čistými, úprimnými, jednoduchými a milujúcimi všetkých.

V Grécku južne od Kréty je jeden malý ostrov Spinalonga. Medzi rokmi 1905 až 1957 to bolo miesto zúfalstva a smrti. Na tomto mieste žili osamote izolovaní malomocní. Tábor pre nich bol zrušený až vtedy, keď sa táto choroba stala pre nich liečiteľnou. Ľudia ho nazývali aj ostrovom živých mŕtvol alebo ostrovom smrti. V roku 1947 sa tam objavil strohý askéta a človek neustálej modlitby, jeromonach Chrisant Katsulojanakis a v schátranom chráme slúžil Liturgiu. Nikto z malomocných ani len nenazrel do chrámu a mnohí z nich kričali urážlivé slová. Napriek tomu sa stal zázrak. Po niekoľkých dňoch sa tento kňaz opäť ukázal, aby slúžil Svätú Liturgiu. Vtedy k nemu prišiel jeden malomocný a hovorí mu: „Ak dnes budeme spolu prijímať, budem chodiť do chrámu“. „Dohodnuté“ odpovedal kňaz. Potom, čo dal malomocnému Prijímanie, spotreboval ako obyčajne všetko, čo zostalo zo svätého Prijímania. Keď prišiel nabudúce, jeho tragickí „farníci“ očakávali, že bude vyzeráť rovnako ako oni. Ale on bol aj naďalej zdravý. Odvtedy všetci malomocní zo Spinalongy prichádzali do chrámu a všetci prijímali. Otec Chrisant podľa predpisov spotrebovával sväté Prijímanie po malomocných z tej iste čaše. Tak tomu bolo celých desať rokov. Po celý ten čas vôbec neochorel. Keď v roku 1957 malomocní odišli, on tu zostal sám ešte dva roky, aby udržiaval

hroby zosnulých a modlil sa za pokoj ich duší. Zomrel na rodnej Kréte v 82. roku svojho života.²⁰

Svätý oltár – prestol je obrazom neba, je to Golgota a zároveň hrob Christa. Od momentu jeho posvätenia dáva Boh k prestolu Svojho Anjela, ktorý je jeho ochrancom a spolu slúžiacim s kňazom.

Svätému Lukianovi bolo súdené prijať mučenícku smrť za Christa. Bol zatvorený do väzenia, kde bol spútaný ťažkými reťazami a nemohol sa poriadne pohybovať. Už deň predtým ako ho uvrhli do väzenia ho strašne mučili aby sa vzdal Christa a priniesol obeť pohanským bohom. Celý doráňaný ležal na zemi, ale ako kňaz on sám vykonal „strašnú obeť svätej liturgie“ prinesúc chlieb a víno, ktoré mu priniesli tajne priamo do väzenia. Spolu s ním boli vo väzení boli aj ďalší kresťania odsúdený na smrť. Všetci obstúpili svätého Lukiana ako Anjeli prestol a takýmto spôsobom zakryli mučeníka, aby nikto z pohanov – vojakov čo ich strážili nevideli prínos na svätej liturgii. Takýmto spôsobom prví kresťania ochraňovali veľké tajomstvo Eucharistie od hriešnych očí pohanov.²¹

Takto slúžili svätú liturgiu prvotní kresťania. Nemali stanovené modlitby ani bohoslužobné postupy. Počas prenasledovania slúžili liturgiu v podzemí, v katakombách. Bohoslužba sa začínala večer a končila sa pri východe slnka, ale

²⁰ Dr. IRINEJ, episkop bábšky: Sväté Prijímanie – liek nesmrteľnosti. Prešovská univerzita v Prešove, Pravoslávna bohoslovecká fakulta, 2021, s. 15 – 16.

²¹ СВЯЩЕННОМУЧЕНИК СЕРАФИМ (Звездинский). Хлеб небесный : проповеди о Божественной литургии, Москва : Православный Свято-Тихоновский гуманитарный ун-т, 2010. - 113 с. (Слово исповедников XX века), s. 22 – 23.

nie preto, že by sa veriaci unavili z modlitieb, ale preto, že to bolo pre kresťanov nebezpečné pre život. Na rôznych miestach pohanského sveta sa liturgia slúžila, ale nie všade a nie každý deň. Na niektorých miestach to bolo štyrikrát do týždňa, ako hovorí svätý Vasil Veľký. V skorších časoch sa kresťania zhromažďovali každý deň, ale najmä v nedeľu, ktorú nazývali dňom Slnka a dňom chleba, na pamiatku Christovho zmŕtvychvstania, Slnka spravodlivosti, a na pamiatku chleba, svätého prijímania - Eucharistie.²²

Každý pravoslávny chrám je otočený na východ, aby sme všetci pozerali smerom k Raju. Slnko vychádza na východe preto aj oltár je postavený na východ, aby sme vítali vychádzajúce slnko – Christa. Je zvykom, že v chráme zapalujeme sviečky. Keď v čase prenasledovania vchádzali kresťania do katakomb, aby videli kadiaľ majú ísť zapalovali si fakle. Keďže od zemou bola tma, svetlo z horiacich fakiel bolo ich sprievodcom na svätú liturgiu. Podobne aj dnes, nám zapálené sviece ako duchovné fakle majú svietiť v tme tohoto sveta na cestu ku Christovi. Svieca nám symbolizuje to, ako má človek duchovne horieť pre Christa a zároveň nehasiť hoci len maličký plamienok ktorý horí v druhom človeku. Zapálením sviečky prosíme o zdravie našich blízkych aj tých, ktorý sa nachádzajú v ťažkostiach. Svätý Simeon Nový Bohoslov hovorí, že horiaca svieca nám pripomína, aby naša myseľ bola svetlá. Podobne ako svieti chrám od množstva sviec a lampád, tak aj dom našej duše, ktorý má omnoho väčšiu cenu ako murovaný chrám, má byť v duchovnom svetle. Na

²² СВЯЩЕННОМУЧЕНИК СЕРАФИМ (Звездинский). Хлеб небесный : проповеди о Божественной литургии, Москва : Православный Свято-Тихоновский гуманитарный ун-т, 2010. - 113 с. (Слово исповедников XX века), с. 24.

začiatku 3. storočia začali kresťania odchádzať z dedín do pustovní a tam žili jednoduchým životom vzdialeným od svetského života. Boli to prví mnísi. Keďže bývali ďalej od seba, na bohoslužbu sa zvolávali búchaním drevených palíc, ako to prebieha až do dnešných dní v monastieroch. Keď prišiel cisár Konštantín a prenasledovanie skončilo, kresťania sa zvolávali na bohoslužbu udieraním kladiva o železné pláty – tyče. Takto to funguje na Svätej Hore Atos v mnohých monastieroch do dnešných dní. Na pravoslávnom východe neexistovali zvony, ktoré prišli až neskôr zo západnej časti cirkvi. Prvý krát sa zvony objavil v Konštantínopole v roku 865. Daroval ich bohatý Benátčan do chrámu svätej Sofie v počte 12 zvonov. Keď po prvý krát zazvonili zvony v Konštantínopole, ľudia vyšli na ulicu a radovali sa mysliac si, že Anjeli prišli na zem a trúbili, aby zvolali ľudí do chrámu. Tieto zvony zvonili v chráme svätej Sofie 600 rokov. Keď padlo mesto do tureckých rúk, zmĺkli aj zvony. Dali ich dole, roztavili ich a urobili z nich delá, pušky a guľky do zbraní. Vo všetkých krajinách, ktoré obsadili Turci, boli zvony zakázané, pretože si mysleli, že zvony narúšajú pokoj mŕtvych. Kresťania sa museli zvolávať znova tajným spôsobom. Po oslobodení z Tureckého jarma (Grécko, Bulharsko, Srbsko, Rumunsko...) sa znova vrátili zvony do chrámov a začali oslavne zvoniť.

Lampada

Povieme si niekoľko slov o lampade, ktorú zapalujeme v chráme ale aj doma pred ikonami Bohorodičky, Christa a rôznych svätých, ktorých máme vo veľkej úcte. Svätý Nikolaj Velimirovič (Nový Zlatoústy)hovorí o siedmych dôvodoch prečo zapalujeme lampady.

1. Naša viera je ako svetlo. Christos povedal: „Ja som svetlo sveta²³. Svetlo z lampady nám symbolizuje svetlo, ktorým Christos osvecuje našu dušu.

2. Pripomenúť si, že náš život má byť osvetlený ako život svätých, ktorých apoštol Pavol nazval „deťmi svetla“²⁴

3. Aby sme odsúdili naše hriešne skutky svetlom, naše hlúpe myšlienky a želania a zároveň sme sa vrátili na cestu svetla Evanjelia. Aby sa Božie slovo do nás vtelilo: „Nech vaše svetlo svieti pred ľuďmi aby oni uvideli vaše dobré skutky a oslavovali vášho Otca Nebeského“²⁵.

4. Pri zapálenej lampade si vždy spomenuli na modlitbu. Zakaždým, keď sa zapaluje lampada sa nezabúdame pomodliť.

5. Aby sme porazili strach v silách tmy, ktorý na nás útočia pred a počas modlitby a snažia sa odpútať našu myseľ od Boha. Zlý duchovia milujú tmu a boja sa svetla, svetla Christovho, ktorý svieti tým, ktorý ho milujú.

²³ Jn 8, 12.

²⁴ Ef 5, 8.

²⁵ Mt 5, 10.

6. Aby sme v nás vzbudili obetavosť a štedrosť, to znamená ako s pomocou oleja sa v lampade rozhorí knôť, tak aj naša vôľa sa zapalať od plameňa lásky ku Christovi a poslúcha Božiu vôľu.

7. Aby sme pamätali na to, že ako sa nezapáli lampada bez pomoci našich rúk, tak sa nerozhorí ani vnútorná lampada srdca, bez rúk Boha. Dielami našich cností sú knôť a olej ktoré sú potrebné, aby horel oheň Svätého Ducha.

Zapálenie lampady s olivovým olejom je naša malá obeta – dar, symbol vďaky a lásky ktorú my prinášame Bohu za Jeho veľkú obetu, ktorú Christos priniesol za nás. Týmto darom a našou modlitbou ďakujeme Bohu za život, za zdravie, za spásu, za všetko čo nám zo svojej nevýslovnej lásky Boh dal.

V predvečer Zvestovania (csl²⁶. Blahoviščenija) 24. marca 1942 bol otec Štefan v meste Drama (Grécko) vo svojej rodnej dedine, ktorá bola počas druhej svetovej vojny okupovaná Bulharmi. Strach, bolesť hlad dosiahli hrozné rozmery. Smrť kosila mladých aj starých ľudí každý deň, ale naviac zomierali deti. Medzi vzdialenými príbuznými otca Štefana bola aj jedna teta ktorá bola vdova s piatimi deťmi. Jej muža zabili okupanti v boji pred pol rokom 29. septembra 1941. Z potravín jej zostalo trochu olivového oleja a hrst kukuričnej múky. Večer si pomyslela, že na zajtra v deň sviatku Zvestovania jej zostalo veľmi málo jedla na to, aby nakrmila svoje deti. V tej chvíli jej padol zrak na lampadu, ktorá bola zavesená pred ikonami a pomaly zhasínala. Táto žena stala pred rozhodnutím: Nechať olej pre svoje hladné deti, alebo ho dať do lampady pred ikonou Zvestovania? Prežehnala sa a povedala Presvätej Bohorodičke: „Presvätá

²⁶ V cirkevnoslovanskom jazyku

Bohorodička! Pre Teba zapálím lampadu, pretože sviatok Zvestovania je veľmi vážny a dôležitý pre našu vieru, a ty nakrmiš moje deti. Zobrala olivový olej a zapálila lampadu Bohorodičky. Radosné svetlo ožiarilo celý biedny dom a srdce tejto matky sa s radosťou upokojilo. Lampada im svietila počas večernej modlitby aj počas spánku. Na druhý deň po Svätej Liturgii otvorila táto bedna žena skrytku, aby zobrala trochu oleja a onemela. Čo to vidí? Nádobu na olej bola plná až po okraj a vo vnútri sa nachádzali aj dve vrecia múky a cestoviny! Veľakrát sa prežehnávala a ďakovala Bohu a Bohorodičke za veľký zázrak, ale nikomu nič nepovedala. Počas dvoch rokov z tohto oleja nič neubudlo a múka zostala tak ako ju našla na začiatku a to v dome bolo šesť hladných ľudí. Tento olej a múku pritom ešte vymieňala za iné veci, ktoré potrebovali a zároveň ich veľa krát tajne darovala tým, ktorý to potrebovali. Lampada od tohto času nepretržite svietila, potvrdzujúc neuhasínajúcim svetlo živú vieru tejto svätej ženy.²⁷

²⁷ АНАГНОСТОПУЛОС, С.: 2016. *Беседы о литургической жизни Церкви*. Санкт-Петербург. 2016, s. 27.

Kadidlo

Kadidlo na svätej liturgii má svoj hlboký význam. Predstavuje dve prirodzenosti Christa – Jeho ľudskú prirodzenosť počatú v útrobe Bohorodičky. Horiaci uhlík v kadidle predstavuje oheň Božstva. Vôňa ladanu, ktorá vychádza z kadidla predstavuje vôňu a blahodať Svätého Ducha. Každé kadidlo má na retiazkach pripevnených dvanásť zvončekov, ktoré predstavujú dvanásť apoštolov. Štyri retiazky, ktoré spájajú nádobu kadidla, predstavujú štyroch evanjelistov.

Jeden kňaz, bolo to ešte pred rokom 1940, prišiel ráno v nedeľu do chrámu a uvidel, že jedno okno sa rozbilo a všetky lampady aj večné svetlo²⁸ boli zhasnuté. Začal hľadať zápalky, ale nikde ich nenašiel. Na jeho tvári sa objavili slzy, pretože sa musel vrátiť domov a vonku bola veľká zima, padal dážď a fúkal silný vietor. Keď sa zrazu otočil, uvidel že uhlík v kadidle je zapálený a veľmi krásne žiary. Kňaz bol veľmi prekvapený z toho čo videl a tak zobral papier a od horiaceho uhlíka o zapálil. Od neho potom zapálil všetky lampady a sviečky v chráme.

Zakaždým, keď sa pozrel na kadidlo povedal si: „Aké zázraky robí Boh“! Začala Utreňa²⁹ a uhlík v kadidle vyzeral, ako by ho len teraz zapálil. Keď s ním okuroval chrám, vychádzala z neho krásna vôňa, bez toho, aby do neho dal ladan (tymian)! Po

²⁸ Večné svetlo sa nachádza nad cárskymi dverami a je neustále zasvietené.

²⁹ Ranná bohoslužba, ktorá sa vykonáva pred Svätou Liturgiou.

nejakom čase prišiel do chrámu vnuk tohto kňaza. „Nedotýkaj sa kadidla“ povedal kňaz svojmu vnukovi, „lebo Boh robí všetko čo chce“. „Ako chceš dedo“ odpovedal mu vnuk. Počas celej utrene aj počas celej Svätej Liturgie bolo kadidlo rozpálené a pripravené na okurovanie chrámu. Keď ho jeho vnuk bral do rúk, vychádzala z neho nádherná vôňa, ktorá voňala po celom chráme. Keď skončila Svätá liturgia, ľudia v chráme sa pýtali kňaza, odkiaľ mal tak nádherne voňajúci ladan.³⁰

³⁰ АНАГНОСТОПУЛОС, С.: 2016. *Беседы о литургической жизни Церкви*. Санкт-Петербург. 2016, s. 27.

Liturgia Katechumenov

Božská liturgia sa začína takzvanou liturgiou katechumenov, pretože v ranej Cirkvi sa na nej mohli zúčastniť katechumeni, teda tí, ktorí sa pripravovali na svätý krst. Môže sa nazývať aj liturgiou evanjelia alebo liturgiou slova, pretože pozostáva najmä z čítania Svätého Písma, Skutkov a listov svätých apoštolov a ich výkladu v homílii. Podľa svätých Otcov spoločenstvo s Božím slovom predchádza spoločenstvu so svätým Christovým Telom a Krvou aj jedno aj druhé je naším spoločenstvom s Christom. Táto časť liturgie predstavuje príchod Isusa Christa na našu zem – Jeho narodenie, ohlasovanie Evanjelia až Jeho utrpenie na kríži.³¹

Prví kresťania bežne označovali prvú časť liturgie ako zhromaždenie. Je dôležité uvedomiť si, že toto zhromaždenie, stretnutie veriacich, ktorí tvoria jedno telo, je skutočne začiatkom, ba dokonca nevyhnutnou podmienkou liturgie, spoločnej bohoslužby Cirkvi. Samotné slovo "Cirkev" znamená "zhromaždenie" λειτουργία a Pravoslávna cirkev vo svojich kánonoch a liturgických pravidlách vždy zdôrazňovala tento spoločný - soborný charakter liturgie ako posvätnej činnosti celého Tela, ktorá si vyžaduje prítomnosť a aktívnu účasť všetkých členov. Takzvané "súkromné" liturgie boli duchu pravoslavia cudzie, pretože liturgia je vždy λειτουργία, spoločná služba Cirkvi. "Súkromné" liturgie boli zavedené do praxe pod vplyvom Západu a uniastva a v našej tradícii nemajú opodstatnenie. Keď kánony zakazujú slúžiť viac ako jednu liturgiu jedným kňazom na

³¹ АЛЕКСАНДР (МИЛЕАНТ), еп. Изъяснение Божественной Литургии. [Электронный ресурс] / Православные Миссионерские Листки.

jednom prestole, zdôrazňujú práve účel Eucharistie ako Tajomstvo jednoty, pravého vyjadrenia a ustanovenia Cirkvi. "Lebo ako telo je jedno, ale má mnoho údov, a všetky údy jedného tela, hoci ich je mnoho, tvoria jedno telo - tak aj Christos"³². Príchod kresťanov do chrámu je teda prvým a nevyhnutným liturgickým úkonom, začiatkom pohybu, ktorý nás privedie k Pánovmu stolu. Zhromaždení sme viac ako skupina slabých hriešnych kresťanov, pretože takýto prvý zázrak liturgie spočíva v tom, že táto skupina dostala moc byť Cirkvou, plne ju reprezentovať na tomto mieste a v tomto čase, prejavovať svoj pravý život ako život Christa.³³

³² 1 Kor 12, 12.

³³ Pozri: ШМЕМАН, А.: *Вера и Церковь*. Сборник, Сост., вступ. ст. А. Яковлева. — М.: Книжный Клуб Книговек, 2012. с. 282.

Blahosloveno cárstvo ...(Požehnané kráľovstvo...)

*„Blahosloveno Cárstvo Otca i Sna i Svjataho Ducha, nyňi
i prisno i vo viki vikov“*

*„Požehnané je Kráľovstvo Otca i Syna i Svätého Ducha, Teraz
i vždy i na veky vekov“³⁴*

Toto je prvá a základná dogma v pravoslávnej Cirkvi. Učenie o Svätej Trojici, pretože samotná Svätá Liturgia je dielom celej Svätej Trojice. Pre nás je najviac pochopiteľnou udalosťou o Svätej Trojici krst Christa v rieke Jordán. Cieľom oslavy Svätej Trojice na začiatku svätej liturgie je zdôrazniť skutočnosť, že svätá liturgia aj napriek tomu, že je nekrvavým obnovením a pokračovaním krížovej Obete Christa, neprestáva byť oslavou celej Svätej Trojice.³⁵

Otec Štefan opísal raz nasledujúci príbeh ktorý sa skutočne stal. V roku 1910 v malej dedinke v Epire neďaleko Konici na svitaní v deň Bohojavenija, jeden dvanásť ročný chlapec vstal a vyšiel na dvor. Všetko okolo bolo pokryté snehom a bolo veľmi chladno. Len čo otvoril dvere a urobil prvý krok na dvor, chlapec od prekvapenia z toho čo uvidel zamrzol. Uvidel svet, ktorý bol prevrátený hore nohami. Hory, dedina, nebo ktoré bolo čisté

³⁴ SAVČAK, P.: *Cirkevnoslovanská Božská liturgia sv. Jána Zlatoústeho so slovenským prekladom*. Prešovská univerzita v Prešove. Pravoslávna bohoslovecká fakulta Prešov 2021, s. 6.

³⁵ KORMANÍK, P.: *Pravoslávna liturgia I*. Prešov 1999, s. 119.

a plné hviezd. Konáre stromov dole a korene hore. Všetko bolo otočené naopak. Lesy to isté, aj rieka Aos tiekla na druhú stranu, zo zospodu hore! „Čo je na tom neuveriteľné? Či naša Cirkev nás v ten deň neutvrďuje v tom „že rieka Jordán sa otočila späť?“ Keď sa tento chlapec otriasol z toho čo uvidel otočil sa naspäť k svojmu domu a všetko bolo tak ako predtým. Keď sa znova rýchlo otočil znova bolo všetko naopak. Ten svet bol naplnený spokojným mäkkým svetlo. To svetlo nevychádzalo z bieleho nehu, ktorý pokrýval všetko naokolo, ani z čistého neba s miliónmi hviezd. Bolo to niečo iné čo sa zmocnilo pocitov a detskou dušou tohto chlapca. Stalo sa to iba raz a nikdy viac sa to neopakovalo až do jeho smrti, ktorá nastala v jeho 84. rokoch. Tento chlapec bol otec otca Štefana, ktorý rozpovedal tento príbeh.

Skutočne, koľko duší krehkých a čistých videlo svet otočených naopak? Keď mu tento svoj zážitok jeho otec rozprával, vždy bol jeho hlas tichý a spokojný. Z jeho očí tiekli slzy, vyžarujúc prekvapenie a strach. Keby sme my, dnešní kňazi, biskupi a veriaci kresťania chránili takúto nevinnosť a svätosť, Boh by nám daroval nebeské zjavenie tajomstva svätej Eucharistie ktorú prijímame a čo je pre nás spasiteľné. Dogma o Svätej Trojici je nad akékoľvek chápanie človeka. Náš ohraničený rozum nemôže pochopiť nekonečnosť Boha.

Toto učenie o Troch Božích osobách a nepochopiteľnosti podstaty Boha deň a noc zamestnávalo myseľ jedného igumena. Raz večer, keď svietili hviezdy na nebi, igumen unavený čítaním a rozmyšľaním nad otázkami, ktoré sa týkali osôb Svätej Trojice, vyšiel z monastiera a začal sa prechádzať užívajúc si ticho noci. Počas prechádzky sa modlil Isusovu modlitbu a po pol hodine prechádzky prišiel k ohrade s ovcami. „Zaujímavé, že je tak blízko monastiera ovčiaren a ja som o tom ani nevedel“. Všimol si

pastiera, ktorý tam niečo robil. Zdvíhal ruku hore a ukazujúc hore dole sa znova skláňal k zemi a niečo tam písal. Igumen videl, že to robil často a dosť dlho. Vtedy prišiel k tomuto pastierovi a spýtal sa ho: „Boží človek čo ty tu robíš uprostred noci?“ „Ja otče, počítam hviezdy a píšem na zem, koľko som ich zrátal. Potom znova zdvíham hlavu a počítam, jeden, dva, tri..., napočítam do sto, alebo dvesto a napíšem na zem.“ Igumen mu hovorí: „či je možné spočítať hviezdy? Ved' sú ich milióny!“ „A či Božie pravdy, ktoré ty chceš pochopiť a o ktorých rozmýšľaš či je ich možné zmerať? Môže ich pochopiť ľudský rozum otče?“ V tej chvíli pastier i ovčinec zmizli z očí tohto igumena. Igumen ohromený tým čo videl sa vrátil do monastiera.³⁶ Viera v Svätú Trojicu je základ našej Cirkvi. Kráľovstvo Božie sa rozprestiera aj v tomto svete a Boh kraľuje medzi ľuďmi, ktorí v Neho veria. Je v srdciach ľudí, pretože kráľovstvo Božie je vo vašom vnútri.³⁷

³⁶ АНАГНОСТОПУЛОС, С.: 2016. *Беседы о литургической жизни Церкви*. Санкт-Петербург. 2016, s. 41 – 42.

³⁷ Lk 17, 21.

Veľká ekténia

Modlitba za pokoj

„Mirom Hospodu pomólimsja“

„V pokoji sa k Pánovi pomodlime“³⁸

O božskej liturgii hovoríme ako o Tajomstve kráľovstva, pretože naša účasť na nej nás teraz na zemi spája s Božím kráľovstvom. Prosby ekténie sa prednášajú počas všetkých pravoslávnych bohoslužieb. Prvá prosba, ktorá sa v chráme prednáša, sa nazýva Veľká alebo Pokojná ekténia. Predpokladom vstupu našich duší do nebeského kráľovstva je, aby sme dosiahli ducha pokoja.³⁹

Diakon alebo kňaz najprv zvolá: *„V pokoji sa k Pánovi pomodlime“*. Slovo „v pokoji“ v tomto prípade neznamena, že sa modlíme spoločne. Je to výzva, aby sme boli v stave pokoja duše. Človek, ktorý prichádza na liturgiu, musí byť v pokoji s Bohom, musí byť v pokoji so sebou samým, musí byť v pokoji s ostatnými. Nie nadarmo nás evanjelium učí: „Ak prinesieš svoj dar k oltáru a tam si spomenieš, že tvoj brat má niečo proti tebe, nechaj svoj dar

³⁸ SAVČAK, P.: *Cirkevno-slovianská Božská liturgia sv. Jána Zlatoústeho so slovenským prekladom*. Prešovská univerzita v Prešove. Pravoslávna bohoslovecká fakulta Prešov 2021, s. 6.

³⁹ УМИНСКИЙ, А.: *Божественная литургия: объяснение смысла, значения, содержания*. Москва : Никея, 2018. - 158 с.

tam pred oltárom a chod' sa najprv zmieriť so svojím bratom a potom príď a prines svoj dar“.⁴⁰

Ak naozaj hľadáme nebeské kráľovstvo, musíme byť v pokoji, lebo je napísané: „Blahoslavení tvorcovia pokoja, lebo oni sa budú volať Božími synmi“⁴¹.

V súčasnej ruštine slovo "tvorca pokoja" neznamená presne to, čo znamenalo v časoch evanjelia. Boh nemá na mysli človeka, ktorý sa snaží zmierovať konfliktné strany robením početných kompromisov. Tvorca pokoja v evanjeliom zmysle slova je človek, ktorý vytvára a zachováva pokoj vo vlastnej duši. Takýto stav sa dosahuje nesmiernou prácou, ale táto práca človeka duchovne buduje.

Ctihodný Serafín Sarovský povedal: „Drž sa ducha pokoja a tisíce ľudí okolo teba budú spasení“. Človek, ktorý zostáva v pokoji duše, porazil sám seba a zvíťazil nad diablom. Veď je to diabol, kto sa neustále snaží zničiť tento svet.

Získať ducha pokoja je cieľom kresťanského života. Zotrvávať v pokoji je jedným z najmilostivejších stavov, o ktoré sa naša duša usiluje. Pokojná tvorba a budovanie je skutočným budovaním pokoja. Človek, ktorý dokáže tento pokoj udržiavať a chrániť, vytvára okolo seba pokoj a prináša ho do chrámu.

Každá duša, ktorá vchádza do chrámu aby sa zúčastnila bohoslužby je duša „krvácajúca“ z hriechov. V chráme získava milosrdenstvo, lásku, nežnosť, blahodať a požehnanie od Boha. V chráme má ubolená ľudská duša možnosť sa liečiť. Cez Svätú Eucharistiu pociťujeme radosť, nový život a vzkriesenie duše.

⁴⁰ Mt 5, 23 – 24.

⁴¹ Mt 5, 9.

V chráme je spolu s nami Christos. Stretáva sa nielen s hriešnym kňazom, ale aj s každým veriacim.

„Mirom Hospodu pomolimsja“ – „V pokoji sa k Pánovi pomodlime“. Takto sa na začiatku svätej liturgie začína prvá veľká „pokojná ekténia“. V tejto ekténii sa nachádzajú prosby, ktoré sa týkajú celého nášho života a osobitné sú prosby za tento svet. Je to prvá prosba Cirkvi pred Bohom a zároveň prosba za všetky pozemské potreby človeka. Tri prvé prosby sa týkajú pokoja. Pokoj to je čistý vzduch v ktorom môže žiť Boží národ – Cirkev. Prvá vec, ktorá je potrebná aby sme mohli stáť pre Bohom, je pokoj. Pokojným treba byť v prvom rade vo svojom vnútri a potom mať pokoj mať pokoj aj medzi sebou, s priateľmi, manželkou a mužom, s deťmi, rodičmi, bratmi a sestrami, s blízkymi a každým človekom. Iba ak je v našom vnútri pokoj, môže potom byť aj medzi nami a blízkymi. V Cirkvi nie je možné rozprávať a robiť bez toho, aby bol pokoj. (Kde nie je pokoj, je diabol, ktorý rozsieva nepokoj a nenávisť medzi ľuďmi.)

Padajúc do hriechu, porušujeme Božiu vôľu, čím sa stávame Jeho nepriateľmi a súčasne i nepriateľmi sebe samým. Preto, ak sa chceme modliť v pokoji, musíme byť najprv v pokoji s Bohom. Modliť sa v pokoji znamená modliť sa v čistote a nevinnosti srdca. Lebo iba ten je v pokoji, kto sa oslobodzuje od hriechu a vášní.⁴²

Keď nie je pokoj v srdci, ovláda ho zlo, nenávisť a krutosť, nie je možné priniesť akýkoľvek dar do chrámu. Nemôžeme byť účastný na bohoslužbe a už vôbec nie sa zúčastňovať na Svätej Eucharistii, pretože to je ťažký hriech. Beda tým krutým srdciam, ktorých nezmäkčuje ani odpustenie hriechov ani láska!

⁴² KORMANÍK, P.: *Pravoslávna liturgia I*. Prešov 1999, s. 126.

V čase prenasledovania kresťanov v prvotných dobách Cirkvi, žili dvaja kresťania, ktorí mali medzi sebou spor. Pohádali sa medzi sebou a prestali sa spolu rozprávať. Jeden sa volal Nikifor a druhý Saprikij ktorý bol dokonca kňazom. Raz sa stalo, že pohania po udaní, chytili Saprikija spolu s druhými kresťanmi a zavreli ich do väzenia. Keď sa o tom dozvedel Nikifor utekal do väzenia a padnúc na kolená pred dverami väzenia začal kričať: „Saprikij, odpusť mi! V čase mučenia odpusť mi!“ Z vnútra väzenia zakričal Saprikij Nikiforovi: „Nie, ja ti neodpustím!“ Vtedy do tohto rozhovoru vstúpili aj ostatný uväznení kresťania a hovorili mu: „Saprikij, odpusť mu!“ „Nie“ znela rázna odpoveď. „Spôsobil mi toľko zla, že ja mu nie som ochotný odpustiť!“ V určený čas berú mučeníkov a vedú ich na miesto popravy. Nikifor ich počas celej cesty nasleduje. „Saprikij, odpusť mi!“ „Neodpustím ti!“ Toto bola jediná odpoveď Saprikija. Vtedy sa stalo niečo strašné. Keď padli na zem prvé odseknuté hlavy mučeníkov a prišla chvíľa keď mal vyznať Christa Saprikij, stratil odvahu a zriekol sa Christa! Božia blahodať ho opustila, pretože v jeho srdci nezavládla láska a odpustenie. Keď Nikifor uvidel, že sa Saprikij zriekol Christa, utekal a zaujal jeho miesto. Vyznajúc Christa pred katmi, je napokon popravený. Tak sa stal svätým mučenikom našej Cirkvi.

Takýmto spôsobom, ten, kto mal vo svojom srdci nenávisť bol odvrhnutý Bohom a jeho obeť nebola prijatá. Zriekol sa Božej blahodate – Božej sily a nemohol sa stať mučenikom. V to istom čase bol druhý človek, ktorý mal lásku, bol požehnaný Bohom a jeho obeť bola prijatá. Takto aj naše dary a obety ktoré chceme priniesť Bohu, nie sú prijímané pokiaľ v našich srdciach kraľuje nenávisť, zloba a chýba odpustenie. Preto aj začiatok svätej liturgie začína práve slovami „Mirom Hospodu pomolimsja“ Aby

pokoj v našom srdci sa preniesol do celého chrámu medzi ľuďí,
aby sme mohli s radosťou a pokojom priniesť nekrvavú obeť –
Telo a Krv Isusa Christa.

„Hospodi pomiluj“ – „Pane zmiluj sa“

Na ekéniách počas bohoslužieb, hovoríme množstvo rôznych potrieb, ktoré zakončujeme prosbou „Hospodi pomiluj“ – Pane (Bože) zmiluj sa! Boh počuje naše prosby, počuje naše Hospodi pomiluj! Ale pokiaľ človek robí zlo a žije svoj život bez pokánia a v hriechu, nebudú jeho prosby vypočuté a nebude spasený. V týchto dvoch slovách sa odráža celý modlitebný zápal a nadšenie zhromaždenej obce na svätej liturgii. Táto krátka modlitba je všeobjímajúcou a súčasne najjednoduchšou a každému veriacemu pochopiteľnou modlitbou v každej núdzi a potrebe človeka. Hoci je modlitbou veľmi krátkou, predsa len obsahuje jasné, výstižné a hlboké myšlienky. Patrí k najčastejším užívaným modlitbám nielen vo svätej liturgii, ale aj v iných bohoslužbách.⁴³

Slová „Hospodi pomiluj“ robia zázraky, keď sme čistý od hriechu. O tom nám na mnohých miestach svedčí aj samotné Evanjelium: „Zmiluj sa nad nami, Syn Dávidov“⁴⁴, začali kričať dvaja slepí sediaci pri ceste a v tom čase uvideli. „Isus, učiteľ, zmiluj sa nad nami“⁴⁵ kričali desiatí malomocní na okraji mesta a pokiaľ došli do mesta boli čisté a zdraví. „Hospodi pomiluj syna môjho, keď je spln mesiaca, je posadnutý“⁴⁶ prosil za syna nešťastný otec a Christos ho uzdravil. Keď nastala silná búrka na Tiberiadskom jazere, učeníci preľaknutí vysokými vlnami,

⁴³ KORMANÍK, P.: *Pravoslávna liturgia I.* Prešov 1999, s. 139.

⁴⁴ Mt 20, 30.

⁴⁵ Lk 17, 13 – 14.

⁴⁶ Mt 17, 15.

zobudili Isusa slovami: „Hospodi! Zachráň nás, hynieme!“ A Christos vstal a zakázal vetru a rozbúreným vlnám a všetko sa utišilo. Čo kričala kanaánska žena za Christom? „Zmiluj sa nadou mnou Pane, syn Dávidov, moja dcéra je posadnutá démonom! A Boh vypočul jej vieru aby ukázal príklad budúcim pokoleniam aj nám a učinil zázrak so slovami: „Žena, veľká je tvoja viera, nech sa stane ako si želaš!⁴⁷

Jeden človek sa v noci modlil Isusovu modlitbu „Hospodi Isuse Christe Syne Božij pomiluj mja hrišneho“ (Pane Isuse Christe, zmiluj sa nadou mnou hriešnym.) Modlil sa niekoľko hodín pohrúžený do svojho srdca nevnímajúc svoje okolie. Zrazu sa pred ním v tichosti zjavil démon, padol pred ním na kolena a prosil: „Ja ťa prosím, nehovor toto meno (Isus), prosím ťa, nehovor ho! Nehovor toto meno a ja i dám celý svet! Dám ti všetko čo budeš chcieť, slávu, moc, silu, čokoľvek“. Tento mladý človek si nevšímal jeho prosby a modlil sa ďalej.

Hospodi pomiluj nám na liturgii symbolizuje tri veci.

Za prvé, že bohoslužba sa nedeje len cez kňaza, ale je na ňom účastný aj národ a osobitne čisté a nevinné deti. Práve čistá detská prosba má pred Bohom veľkú silu.

Po druhé, týmito dvoma slovami „Hospodi pomiluj“ potvrdzujeme, že všetky dobré veci, všetky blahá nebeské i pozemské o ktoré prosíme, prijímame ako dar od Boha.

Po tretie, aby sme boli spasení, potrebujeme „Božiu blahodať“, bez ktorej niet spásy. Priepasť medzi Bohom a človekom ktorí hreší, môže prekonať iba Božia milosť.

⁴⁷ Mt 15, 22 – 28.

V roku 1979 v chráme svätého Konštantína v Pire sa slúžila svätá liturgia. Bol sviatok svätého Nektária Egynského. Slúžil jeden kňaz spolu s diakonom. Keď sa skončila svätá liturgia, rozdali „antidor“⁴⁸ a národ sa rozišiel domov. Keď všetko poupratovali v chráme vyšli von. Na dverách chrámu ich už netrepezlivo očakávala im známa veriaci. „Čo tu robíš?, čo potrebuješ?“ Spýtal sa kňaz. „Čakám na toho, kto slúžil spolu s vami, aby som dostala od neho požehnanie. Chcem sa s ním stretnúť, kde je? On tam celý žiaril!“ Keď to počul kňaz, doslova onemel. Nakoniec sa vynášiel a povedal jej: „On už vyšiel cez bočné dvere.“ Táto žena po týchto slovách odišla, žehnajúc sa so slovami „Hospodi pomiluj, Hospodi pomiluj, Hospodi pomiluj. Pretože to bol samotný Isus Christos, Ktorého videla slúžil spolu s kňazom a diakonom.“⁴⁹

⁴⁸ prosfora

⁴⁹ АНАГНОСТОПУЛОС, С.: 2016. *Беседы о литургической жизни Церкви*. Санкт-Петербург. 2016, s. 45.

Za pokoj z výsosti...

„O svyšnem miri i spaseniji duš našich, Hospodu pomolimsja“

„Za pokoj z výsosti a spásu našich duší, k Pánovi sa pomodlíme“⁵⁰

Táto prosba sa delí na dve časti. Prvá časť sa týka pokoja, ktorý vychádza od nášho Nebeského Otca a druhá časť sa týka spásy našich duší. Za pokoj z výsosti (Nebo) skutočne existuje nebeský pokoj a jeho počiatkom je Boh. Tento pokoj o ktorom spievali Anjeli v noci, keď sa narodil Christos: „Sláva na výsostiach Bohu a na zemi pokoj, v ľudoch (Božie) zaľúbenie“⁵¹ Tento pokoj dal Christos svojim učeníkom: „Pokoj vám zanechávam svoj pokoj vám dávam (Jn 14, 27.) Christov pokoj je zvláštny stav blahodäte vo vnútri človeka. Je to prosba k Bohu, aby nám zoslal nebeský pokoj, ten blahodatný a radostný pocit, ktorý prichádza po odpustení našich hriechov. V Cirkvi je nám daný Christov pokoj ako je nám dané pomazanie Svätého Ducha.“⁵²

Blažený otec Charalamp, ktorý zomrel v roku 1964 ako igumen monastiera svätého Dionísia na Svätej Hore Atos. Keď raz dostal otázku v čom sa odlišuje pokoj Christa od pozemského pokoja odpovedal: „Existuje ohromný rozdiel medzi pozemským pokojom a pokojom, ktorý dáva Boh. Keď som sa modlil pri okne svojej kémie, pocítil som niečo, čo nikto nedokáže vysvetliť. Počas modlitby som zrazu počul zvláštny zvuk. Moje vonkajšie pocity

⁵⁰ SAVČAK, P.: *Cirkevnoslovanská Božská liturgia sv. Jána Zlatoústeho so slovenským prekladom*. Prešovská univerzita v Prešove. Pravoslávna bohoslovecká fakulta Prešov 2021, s. 7.

⁵¹ Lk 2, 14.

⁵² KORMANÍK, P.: *Pravoslávna liturgia I*. Prešov 1999, s. 127.

boli preč a otvoril sa v mojom srdci nevysvetliteľný pokoj. Nemohol som sa pohnúť. Neuveriteľná sladkosť, spokojnosť, a vnútorný pokoj, ktorý sa nedá ani opísať! Pocítil som Raj vo svojom vnútri. Tento stav trval asi hodinu a potom sa pomaly vytratil. Keď tento neuveriteľný, veľký a neopísateľný pokoj zo mňa odišiel, zaplakal som a zakričal: „Čo to bolo? Čo to bolo? Bože môj, hovoril som. Bol to ten pokoj, ktorý si Ty dal svojim apoštolom, „Svoj pokoj vám dávam“.⁵³

Inak prijímajú slová Cirkvi o pokoji ľudia, ktorý žijú v hriechu a rozvrate, ktorý hľadajú vonkajší pokoj bez strachu, nebezpečenstva, hladu, nešťastia, vojny. Oni chcú žiť bez Boha, bez Cirkvi, bez Tajín, bez Evanjelia, bez Božích zákonov. Chcú svet bez pravidiel a zákazov. Chcú svet, ktorý je naplnený materializmom a telesných potešení. Takýto svet, však nechce Boh, nie je to tento pokoj o ktorom sa hovorí na liturgii: „O svyšnem miri“ – „Za pokoj z neba“

Druhá časť prosby sa týka spásy našich duší, ktorá ma nerozdeliteľný súvis „so svyšnim mirom“ Pretože, ako môže existovať spasenie, keď človek nemá pokoj sám zo sebou, blíznym a Bohom? Táto prosba nám ukazuje, že človek pozostáva z duše a tela. Je duchovná, lebo Boh Slovo (Logos) sa vtelil kvôli našej spásy. Keď by nastala nejaká prírodná alebo jadrová jedným slovom „biblická“ katastrofa čo by zostalo? Ostanú iba dve veci , iba dve. Duša a Boh, ktorý ju stvoril. Prečo si musíme dávať pozor, aby sme zachránili naše duše skôr ako príde smrť. Duša nemá cenu, ktorou by sme ju ohodnotili, pretože je stvorená na obraz

⁵³ АНАГНОСТОПУЛОС, С.: 2016. *Беседы о литургической жизни Церкви*. Санкт-Петербург. 2016, s. 58 – 59.

Boží, je nekonečná a nesmrteľná. Preto je najdôležitejším dielom človeka na zemi jeho spása. Bude zle keď spasená nebude! „Ved' čo osoží človeku, keby aj celý svet získal, ale svojej duši uškodí? Alebo čo dá človek ako výmenu za svoju dušu?⁵⁴ Preto aj Cirkev zaradila do prvých dvoch prosiebna Svätej Liturgii prosbu o pokoji telesnom (medzi sebou) „mirom Hospodu pomolimsja“ a duchovnom pokoji zhora a spása našich duší. Bez Božej milosti nemôžeme robiť nič. Ako hovorí Christos: „lebo bezo mňa nemôžete nič urobiť“⁵⁵

⁵⁴ Mk 8, 36 – 37.

⁵⁵ Jn 15, 5.

Za pokoj celého sveta...

„O míri vsehó míra, blahostojániji svjatých Bóžijich cerkvěj i sojedinéniji vsich, Hóspodu pomólimsja“

Za pokoj celého sveta, za blaho svätých Božích Cirkvi a zjednotenie všetkých, k Hospodinovi pomodlíme sa“⁵⁶

Pokoj v našom vnútri dáva Boh ako hovorí apoštol Peter je cieľom našej viery.⁵⁷ Cirkev sa nachádza na zemi ako „bojujúca“, ktorej členmi sme my, veriaci pravoslávny kresťania. „Bojujúca pozemská Cirkev, ako Telo Christovo ide do sveta a snaží sa ho zmeniť, preobraziť a priviesť „k životu budúceho veku“. Preto prosíme za pokoj celého sveta, o posilnenie svätých Božích cirkví, ktorých je vo svete 16 miestnych pravoslávnych cirkví, ale spolu tvoria jednu svätú a apoštolskú Cirkev. Keď v tejto prosbe hovoríme o pokoji, nejde tu o pokoj v bežnom slova zmysle, teda o pokoj vo svete bez vojen a nevraživosti. Ako nám hovorí Sväté Písmo: „Boží nebeský pokoj, ktorý nám na tento priniesol Isus Christos – „Pokoj vám zanechávam, svoj pokoj vám dávam. Nie tak, ako svet dáva, ja vám dávam“.⁵⁸ Preto prosíme, aby nad svetom zavládlo Kráľovstvo Jeho pokoja, aby sa takto všetci ľudia

⁵⁶ SAVČAK, P.: *Cirkevnoslovanská Božská liturgia sv. Jána Zlatoústeho so slovenským prekladom*. Prešovská univerzita v Prešove. Pravoslávna bohoslovecká fakulta Prešov 2021, s. 8.

⁵⁷ 1Pt 1, 9.

⁵⁸ Jn 14, 27.

stali účastníkmi vykúpenia a zmierenia s Bohom, ktoré nám priniesol Christos.⁵⁹

Prosíme o zjednotenie všetkých ľudí v jednej pravej viere v Trojjediného boha. Pre Cirkev neexistujú hranice. Evanjelium sa má kázať po celom svete.

„Za blaho svätých Božích cirkví“ – pravoslávna Cirkev existuje po celom svete. Aj situácia v miestnych pravoslávnych cirkvách závisí nakoľko je vo svete pokoj. Politická a sociálna nestabilita, vojny a osobitne medziľudské a náboženské spory, nikdy nie sú pre dobro a pokoj Cirkvi. Cirkev za svoju 2000 ročnú existenciu mnoho trpela za cudzie hriechy, pretože ľudia svojimi vášňami ju zámerne vťahovali do medzi osobných konfliktov. Napríklad: Križiacke výpravy, vojny pravoslávnych alebo kresťanských národov s druhými národmi, ničenie a plienenie monastierov, pálenie chrámov, ponižovanie zabíjaním kňazov, svätokrádežami a ničením hrobov.

Prosba o pokojnom existovaní všetkých národov existuje pri založení prvej Cirkvi v čase apoštolov. V súlade s učením samotného Spasiteľa Isusa Christa, je to prosba aby sa zjednotili v pokoji všetci ľudia a všetky národy, aby sa stali cez pokoj Christa jedným stádom s jedným pastierom Bohom.

Je to stará prosba siahajúca do čias prvotnej Cirkvi v čase prenasledovania, kde veriaci miestnych cirkví strašne trpeli. Je to prosba aj za vnútorný pokoj Cirkvi, ktorá mnoho trpela od rôznych heréz a rozkolov. Prosba za pokoj Cirkvi ktorá je pre Cirkev a pre svet je predovšetkým „pokoj z hora do našich duší“ a nie za pokoj a svet materiálnych potešení.

⁵⁹ KORMANÍK, P.: Pravoslávna liturgia I. Prešov 1999, s. 129.

Plody pokoja sú trpezlivosť, veľkodušnosť, vzájomná pomoc, bratské spolunažívanie, láska vo vnútri Cirkvi. Národy sa medzi sebou nezblížia pokiaľ nebude medzi ľuďmi Boží pokoj. Nečakajme mier v našich domovoch pokiaľ sa nezmierime počiatku sami zo sebou, potom s našimi blízkymi, rodičmi, bratmi, sestrami. Ľudia robia všetko naopak. Najprv sa snažia napraviť svet a potom samých seba.⁶⁰

⁶⁰ АНАГНОСТОПУЛОС, С.: 2016. *Беседы о литургической жизни Церкви*. Санкт-Петербург. 2016, s. 61 – 62.

hrobu v ktorom sú zašité ostatky svätých mučeníkov. (Niekedy sa slúžila liturgia na hrobch mučeníkov, keď ešte neboli postavené chrámy. Na antiminse sa môže slúžiť kdekoľvek keby nebol v po blízku chrám. Je posvätený svätým myrom, keď sa posväčuje prestol a je na ňom podpis biskupa. V mnohých prípadoch sa stáva, že v čase svätej liturgie a po cherubínskej piesni z neho vychádza nádherná vôňa svätých ostatkov.

Jeden kňaz, otec Dimitrij hovoril, že počas cherubínskej piesne, celý oltár voňal, akoby z neho vychádzal maličký stĺp dymu a celý chrám voňal.⁶²

My chrám nazývame aj Cerkov (napr. v Čechách Církev). Vieme, že Cirkev je sakrálné Telo Isusa Christa, ktorého členmi sme my veriaci kresťania. Na ikonách svätých apoštolov Petra a Pavla, vidíme ako držia v rukách chrám, ktorý symbolizuje Cirkev Christovu postavenú na zemi. Človek nemá dať iný základ Cirkvi, ako dal Christos a preto sa zobrazuje na ikone ako svätý chrám.

Chrámy sa nazývajú svätým preto, že v ňom cez Sväté Evanjelium prebýva sám Christos, Bohočlovek a náš Spasiteľ. Po druhé, chrám je posvätený a svätý preto, že sa v ňom nachádza svätý oltár – prestola tiež žertveník, kde sa

⁶² АНАГНОСТОПУЛОС, С.: 2016. *Беседы о литургической жизни Церкви*. Санкт-Петербург. 2016, s. 64.

pripravujú Sväté Dary a antimins, na ktorom sa prináša nekrvavá obeť Isusa Christa – Eucharistia.

Na Svätom prestole sa okrem antiminsu nachádza darochraniteľnica v ktorej je uložená Svätá Eucharistia pre tých, ktorí sú chorí.

Svätý Maxim Vyznávač hovorí, že Cirkev a chrám sú medzi sebou zviazané ako duša a telo človeka. Dušu vidíme? Nie nevidíme. Telo vidíme a hovoríme: „hľa človek“. Preto keď vidíme chrám tak hovoríme, že je to Cerkov – Cirkev. Prvým miestom - chrámom – Cirkvou bola miestnosť v Jeruzaleme, kde sa uskutočnila Tajomná večera, na ktorej Christos ustanovil Eucharistiu. Ďalšie chrámy boli v domoch, kde sa apoštoli stretávali s veriacimi ľuďmi, kázali Evanjelium a prijímali Eucharistiu. Po ukameňovaní archidiakona Štefana, ktoré znamenalo začiatok prenasledovania kresťanov, kresťania sa začali od tohto momentu stretávať na poliach, v lesoch, jaskyniach, a v katakombách. Katakomby vidíme najmä v Ríme, kde v podzemnom labyrinte, kresťania pochovávali mučeníkov,

Pochovávanie mučeníkov v katakombách v Ríme

ale aj bežných kresťanov do bokov stien. Za toto ťažké obdobie prenasledovania sa ich tam nachádza niekoľko miliónov.

V čase veľkého prenasledovania Numeriána, syna rímskeho cisára Marka Aurélia, množstvo kresťanov utekalo do katakomb svätých Chrisanthusa a Dárie. Uvideli ich pohania a spolu s vojakmi zakryli všetky východy a diery odkiaľ prichádzal vzduch do katakomb, aby udusili všetkých kresťanov, ktorí sa tam skrývali. Takýmto spôsobom oddali kresťania svoje duše umierajúc od mučenia. Keď po mnohých rokoch boli tieto katakomby odkryté, našli v rukách týchto kresťanov Sväté čaše a ďalších kresťanov našli pri hrobách svätých mučeníkov, ktorých tam už predtým pochovali. S najväčšou pravdepodobnosťou pred svojou smrťou všetci títo kresťania prijímali Svätú Eucharistiu a zomreli pevne držiac Sväté čaše vo svojich rukách.⁶³

Svätá Štefan Rímsky biskup počas prenasledovania Cisára Valeriána, prijal mučenícku smrť spolu s ďalšími kresťanmi. Svätý Štefan slúžil svätú liturgiu v katakombách. Keď rímsky vojaci objavili ich úkryt vošli do vnútra s vyťasenými mečmi. Keď vošli do vnútra uvideli ako svätý Štefan slúži svätú liturgiu. Akási strašná sila ich zastavila a zbavila ich reči až do skončenia svätej liturgie. Keď skončila bohoslužba, chytili svätého Štefana, hodili na zem a odsekli mu hlavu spolu s ďalšími kresťanmi, ktorý sa tam v tej chvíli nachádzali.

Rímsky biskup Sixtus bol prenasledovaný cisárom Valeriánom a ukrýval sa v katakombách pod Rímom, kde slúžil bohoslužby. Keďže ho niekto zradil, chytili ho a mučili rovno pred

⁶³ АНАГНОСТОПУЛОС, С.: 2016. *Беседы о литургической жизни Церкви*. Санкт-Петербург. 2016, s. 69.

obetným oltárom – prestolom, na ktorom slúžil svätú liturgiu. Spolu sním bol chytený aj jeho arcidiakon Lavrentius, ktorého pohania upálili na rozžeravenom rošte. Zachovali sa nám dokonca aj jeho slová, ktoré obrátil k svojim mučiteľom: „Už som z tejto strany upečený, prevráťte ma na druhý bok“. ⁶⁴Tieto slová silne zasiahli jeho mučiteľov, ktorí nakoniec tiež uverili v Christa.

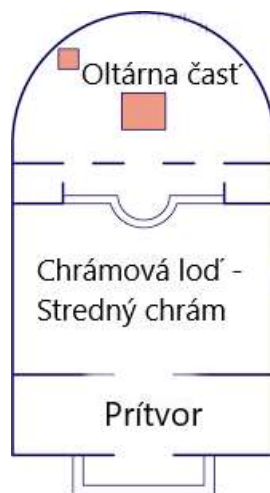
V katakombách svätej Agnesy na Via Nomentana v Ríme sa nachádza množstvo gréckych nadpisov a liturgických textov, z ktorých je nám jasné, že v tomto krvou zaliatom Ríme sa počas bohoslužieb používal predovšetkým grécky jazyk. V týchto katakombách vidíme symbolické obrazy, biskupské stolce, jednoduché krstiteľnice, množstvo lampád, ktoré sú pokropené krvou svätých mučeníkov. Archeológ Padre Marchi, ktorého tiež nazývajú „Kolombusom katakomb“ napočítal približne 6 až 7 miliónov hrobov svätých mučeníkov, pochovaných v katakombách. Kresťania tohto ťažkého obdobia, prichádzali do katakomb s veľkým rizikom straty vlastného života, aby sa mohli zúčastniť na bohoslužbe. Tak ako aj my, dnešní kresťania neprichádzame do chrámu na bohoslužbu, hoci nemáme nijaké prekážky, alebo prenasledovanie a keď aj prichádzame často s chladnými srdcami. Aby sa naše srdcia znovu zohriali svätým plameňom, ktorý horel v srdciach týchto kresťanov, je dôležité skutočné pokánie, pokora, skrúsenosť a slzy. Musíme zmeniť svoj

⁶⁴ Καλλινίκου Κ., πρωτοπρεσβ., Ὁ Χριστιανικὸς Ναὸς ..., δ. π., σελ. 31.

život tak aby náš život sám hovoril o viere a zároveň slúžil ako príklad ostatným.

Pravoslávny chrám sa delí na tri časti:

1. prítvor – prvá časť, kde sa vchádza do chrámu
2. stredný chrám, alebo chrámová loď, ktorá sa končí pred ikonostasom
3. oltárna časť, ktorá je otočená na východ

Prítvor sa v prvotnej cirkvi používal prevažne pre tých ľudí, ktorí ešte neboli pokrstení – katechumeni. Ranokresťanská Cirkev používala tento priestor aj pre tzv. kajúcnikov, ktorí porušili kánony Cirkvi a nemohli sa zúčastňovať na Svätej Eucharistii. Zároveň títo kajúcnici nemohli vstúpiť do stredného chrámu a byť účastní na celej liturgii ale spolu s katechumenmi museli odísť z chrámu. V tomto prítvore sa nachádzali všetci ktorí spravili nejaký ťažký hriech. Cirkev bola v prvých storočia prísna na toho, kto spáchal ťažký hriech. Ak by aj dnes bolo rozdelenie v chráme na plačúcich a kajúcnikov, všetci by sme boli spolu s kňazom v prítvore. Tam je naše miesto.

V roku 283 bol v Antiochii biskupom Vavila. Keď miestny kráľ padol do ťažkého hriechu a chcel v deň paschy vojsť do

Velodróóm v Tessalonikách (Solún)

chrámu svätý Vavila mu v tom zabránil a povedal mu, že ak od srdca učiní pokánie môže vojsť dnu. To znamená, že kráľ musel pred všetkými odkryť svoj hriech, učiniť pokánie a prijať epitímiu. V opačnom prípade zostane sedieť v prítvore ako všetci jemu podobní, aj napriek

tomu že je kráľ. Ten deň do vnútra chrámu nevstúpi. Kráľ po prvom zvolaní „Christos Voskrese!“ vstal, zobral svoju družinu a odišiel.

Podobný prípad sa stal s svätým Ambrózom biskupom Milánskym. Ambróz zakázal byzantskému cisárovi Theodosiovi Veľkému vojsť do chrámu, pretože prikázal zabiť tisíce nevinných ľudí na hipodróme (štadión kde sa konajú preteky) v meste Solún.

Tretí prípad sa stal s Konštantínopolským patriarchom Poliektom. Tento patriarcha nedovolil cisárovi Nikiforovi vojsť do chrámu Svätej Sofie, pretože sa protizákonne zosobášil s Theofániou. Toľko čo prišiel cisár do prítvoru chrámu Svätej Sofie, vyšiel k nemu patriarcha a nedovolil mu vojsť. Prosil ho aby učinil pokánie pred celým národom, vyspovedal sa pred všetkými, splnil epitímiu, ktorú mu dá patriarcha a potom mu dovoľí vojsť do chrámu.⁶⁵

V prítvore na západnej stene chrámu sa vyobrazuje strašný (posledný) súd a peklo, aby tí, ktorí mali epitímiu a nemohli

⁶⁵ АНАГНОСТОПУЛОС, С.: 2016. *Беседы о литургической жизни Церкви*. Санкт-Петербург. 2016, s. 69.

vstúpiť do chrámu videli čo ich čaká ak sa nebudú kajať zo svojich hriechov. Na východnej strane steny sa vyobrazuje nádhera a veľkoleposť Raja, dvere, ktoré sú stále otvorené pre tých, ktorí sa kajajú a svedujú zo svojich hriechov.

Takéto vyobrazenia môžeme vidieť v prítvoroch Atoských monastierov ale aj v iných monastieroch a chrámoch po celom svete.

Stredný chrám a oltár symbolizujú nebo a zem. Chrátová loď, alebo stredný chrám symbolizuje zem a oltár symbolizuje nebo. My všetci, ktorí sa nachádzame v strednom chráme patríme do „bojujúcej Cirkvi“. Na ikonách okolo nás spolu s mučeníkmi, prepodobnými, svätiteľmi, prorokmi, anjelmi, je bojujúca na zemi je prítomná aj „Víťazná Cirkev“, čiže bojujúca na zemi a víťazná na Nebi tvoria jednu Christovu Cirkev v každom chráme. Medzi stredným chrámom a oltárom sa nachádza ikonostas s ikonami Christa, Bohorodičky, svätých apoštolov, prorokov, anjelov.

V prvých storočiach kresťanstva ikonostas neexistoval, prvýkrát sa objavuje až v polovici 7. storočia. Keď sa pozrieme do rímsko-katolíckeho chrámu, vidíme tam hlavne sochy, ikonografia na stenách tam fakticky neexistuje. Väčšinou sa

tam stretávame s malbami zo života Christa poprípade v starých gotických kostoloch sa nachádzajú rôzne bočné oltáre na ktorých

sú namaľované výjavy zo života rôznych svätých. U protestantov je toho ešte menej, keďže oni nezobrazujú okrem Christa nič, keďže nemajú ani svätých. Najviac bojujú proti ikonám svedkovia Jehovovi, ktorí ich považujú za modly. Až na konci 8. storočia na 7. Všeobecnom sneme boli ikony vrátené do chrámu a určená presná teológia a terminológia ich zobrazovania a chápania toho, čo sa na nich zobrazujeme. Neklaniam sa materiálu z ktorého je ikona zhotovená, ale tomu, kto je na ikone zobrazený.

Stredná časť chrámu nebola predtým oddelená stenou, ktorá sa nazýva ikonostas. Objavil sa až za čias Vasilija Veľkého. Jeho hagiografia opisuje dôvod, prečo svätec ikonostas zaviedol. Vasilij Veľký bol ako dospelý pokrstený, v rieke Jordán, kde bol pokrstený aj Christos. Pred Vasiľovým krstom zažiaril blesk a z neho vyletela holubica, zostúpila a rozochvela vodu. Na pamiatku tohto zázraku visí nad prestolom chrámu, v ktorom Vasilij pôsobil ako biskup, strieborná holubica, ktorú pre svätca vyrobil klenotník. Svätý Vasilij sa v chráme vždy vrúcne modlil a za to mu Pán vždy zoslal zázrak: počas posvätenia Svätých Darov holubica zatrepala krídlami ako živá. Jedného dňa svätý Vasilij povedal slová: "A učiň tento chlieb..." - a všimol si, že holubica zostala nehybná. Zmätený padol na kolená a prosil Boha, aby mu zjavil dôvod Jeho nemilosti. Diakoni stáli pred prestolom, aby odohnali hmyz od svätých darov, ktorých je na Východe veľa, a svätý Vasilij videl, že jeden z diakonov sa pozerá na krásnu ženskú tvár. Ohnivý Vasilij sa ešte viac zapálil horlivosťou pre Božiu slávu, vyhnal diakona, a potom Boh opäť zjavil svoj zázrak. Odtedy svätý Vasilij zaviedol ikonostas, aby sa duchovní počas modlitby sústredili na modlitbu a nepozerali smerom k národu. Spočiatku

bol ikonostas iba ľahkým závesom, potom jednoduchou priečkou a neskôr súčasným ikonostasom ozdobeným ikonami.⁶⁶

Z histórie sa dozvedáme, že po vyhnaní našich žiakov Cyrila a Metoda z Veľkej Moravy, odišli na juh Do Bulharska a na Ochrid. Aj prijatie kresťanstva v Bulharskom národe začalo z jednej ikony. Bola to ikona, ktorá zobrazovala budúci Boží súd nad ľudským pokolením. Túto ikonu ukázal a vysvetlil kráľovi Borisovi svätý Metod. Táto ikona mala na kráľa taký ohromný vplyv, že sám kráľ uveril v Christa a spolu s ním aj Bulharský národ. Preto sa aj naši svätí Cyril a Metod stali veľkými slovanskými ohlasovateľmi Christovej Cirkvi.

Jeden človek raz prechádzal okolo jedného dreveného domu a pomyslel si, že sa zastaví u tohto človeka. Vošiel k nemu a začal mu rozprávať o Bohu. Všimol si, že v dome nie sú žiadne ikony a tak mu o nich začal rozprávať. Kresťan sa ho spýtal čo je ikona. Tento cudzinec vybral jednu ikonu zo svojej tašky a dal mu ju. Potom mu vysvetlil, ako sa treba pred ikonou modliť. Tento kresťan sa zaradoval natoľko, že pri prvej príležitosti išiel do mesta a kúpil si ikonu Bohorodičky, pretože sa mu páčilo, že držala malého Christa na rukách. Potom uvidel ikonu svätého Dimitrija sa kopijou a povedal si: „Aj toho zoberiem, aby ma ochraňoval od nepriateľov a zoberiem aj tohto pekného svätého“(bol to svätý Nikolaj). Priniesol ich do svojho domu a začal sa modliť k týmto ikonám. Prešlo niekoľko dní a keď nebol doma, prišli do jeho domu zlodeji a ukradli mu všetko čo mal, len tieto tri ikony nechali. Keď prišiel domov, uvidel svoj dom

⁶⁶ СВЯЩЕННОМУЧЕНИК СЕРАФИМ (Звездинский). Хлеб небесный. проповеди о Божественной литургии, Москва : Православный Свято-Тихоновский гуманитарный ун-т, 2010. - 113 с. (Слово исповедников XX века), с. 29 – 30.

prázdny. Pristúpil k ikone Bohorodičky a hovorí: „Ty sa musíš starať o mládenca, umývať ho, kŕmiť, nemáš čas“. Prichádza k svätému Dimitrijovi a hovorí: „A ty pokiaľ si sa postaral o koňa a osedlal ho, zlodeji ušli. A ty, obrátiac sa k svätému Nikolajovi, čo si robil? Nič si nerobil! Prečo si neochránil veci? Za to ťa z môjho domu vyženiem!“ Berie ikonu svätého Nikolaja do rúk a zavesil ju vonku na prednú stranu domu. „Zostaneš tu, pokiaľ sa mi moje veci nevrátia!“ Na nasledujúce ráno prichádzajú zlodeji a prinášajú veci ktoré mu ukradli. „Rýchlo ich ber zober, pretože jeden starec nás zbil skoro do smrti!“ Takýmto spôsobom vrátil svätý Nikolaj veci tomuto človeku späť.

*„I s víroju, blahovínijem i stráchom Bóžijim vchod'áščich voň, Hóspodu pomólimsja“ „a za tých, ktorí doň s vierou, zbožnosťou a bázňou Božou vchádzajú, k Hospodinovi pomodlime sa“*⁶⁷ V modlitbách a prosbách sa často na liturgii stretávame práve s týmito slovami, ktoré nás vyzývajú, aby sme všetky naše zmysli pripravili na vnímanie Svätej Liturgie. Všetci, ktorí vchádzame do chrámu máme prichádzať s vierou, so zbožnosťou a Bázňou Božou, tak ako to počujeme v tejto prosbe. Ozdobený týmito cnosťami sme prizvaný k čaši večného života. „So strachom Božíim i viroju i ľuboviju pristupite“, „S bázňou Božou a vierou a láskou pristúpte“!

Svätý Ján Zlatoústy hovorí: „Keď vychádzame z chrámu po Svätej Liturgii, mali by sme mať pocit, že schádzame z nebies, že sme ľudia nebeský a nie pozemský!“ Ale bohužiaľ u nás to tak nie je. Nemáme vieru, niet u nás bázne pred Bohom, niet úcty, niet

⁶⁷ SAVČAK, P.: *Cirkevnoslovanská Božská liturgia sv. Jána Zlatoústeho so slovenským prekladom*. Prešovská univerzita v Prešove. Pravoslávna bohoslovecká fakulta Prešov 2021, s. 8.

ničoho! Keď prichádzame do chrámu, s vierou, s úctou a s Božou bázňou prijímame Eucharistiu, vtedy každá časť nášho tela sa stáva časťou Christovho chrámu. Často vchádzame do chrámu smutný, depresívny a vychádzame z neho radostný a potečený, zbavený pozemských trápení. Podráždený sa stávajú pokojnými, zaťaženy starosťami sa stávajú slobodnými. Keď vchádzame ako vlci, vychádzame, ako krotké ovečky. Čiernych ako smola havranov sa stávame holubmi bielymi ako sneh.⁶⁸

⁶⁸ АНАГНОСТОПУЛОС, С.: 2016. *Беседы о литургической жизни Церкви*. Санкт-Петербург. 2016, s. 84 - 85.

Prosba za biskupa

„O blaženišom mitropoliti našom (imjarek) i preosvjaščennišom jepiskopi našom (imjarek), čestným presviterstvi, vo Christí dijakonstvi, o vsem priči l'udech, Hospodu pomolimsja.“

„Za blaženého metropolitu (meno) a preosvieteného biskupa (meno), za dôstojné kňazstvo, diakonstvo v Christovi, za celé duchovenstvo a ľud, k Pánovi pomodlime sa.“

Jeden biskup, obchádzal svoju eparchiu a v sobotu večer zašiel do jednej dedinky do ktorej prišiel prvýkrát. Najprv ho privítal starosta a po nejakom čase chcel biskup vidieť miestneho kňaza. Starosta mu oznámil, že kňaz je ešte na poli. Po nejakom čase prišiel kňaz oblečený do špinavého pracovného oblečenia, aby sa privítal s biskupom. Biskup nebol nadšený v akom oblečení ho kňaz privítal, pretože očakával, že bude oblečený kňaz v podriasniku a riase. Na druhý deň v nedeľu sa kňaz pripravil na slúženie svätej liturgie. Na liturgii bol prítomný aj biskup sediac na biskupskej katedre na pravej strane chrámu. Keď potom išiel do oltára všimol si, že tento kňaz robí pri slúžení množstvo chýb. Ale stal sa zázrak, keď kňaz začal „Blahosloveno Cárstvo“ (Požehnané kráľovstvo) celý sa obliekol do nebeského svetla, ktorý ho obklopoval ale nepálil. Takto to trvalo až do konca svätej liturgie. Kňaz na konci liturgie rozdal antidor⁶⁹ a vošiel do oltára.

⁶⁹ Prosfora, alebo gr. antidor (namiesto) sa rozdáva na konci svätej liturgie veriacim, ktorí sa nezúčastnili na prijímaní. Je to spôsob požehnania kňazom pre tých, ktorý sa z nejakých vážnych dôvodov nemohli

Biskup k nemu pristúpil, padol pred ním na kolená a prosil ho o požehnanie za to, že ho neprávom obviňoval. Kňaz bol z toho zmätený. Je možné aby nižší stupeň duchovenstva dával požehnanie vyššiemu? „Ty mňa požehnaj vладыko!“ Biskup mu na to odpovedal: „Neodvážim sa požehnať toho, kto slúži v svätom oltári obklopený Božským nestvoreným svetlom!“ Kňaz sa spýtal biskupa: „Nájde sa taký biskup, alebo kňaz, ktorý slúži svätú liturgiu a nie je obklopený nebeským svetlom?“ Udivil sa tento jednoduchý kňaz. Čo mohol odpovedať biskup tomuto kňazovi, pre ktorého bol tento zázrak samozrejým Božím dielom na liturgii? Preto sa biskup udivil, čistote, pokore a svätosti tohto dedinského kňaza a získajúc tak pre seba poučenie odišiel.

Keď sa modlíme za tento chrám, za veriacich, za Cirkev, spomíname aj biskupa a zároveň prosíme Boha, aby naplnil svojou blahodaťou aj kňazov. Hoci biskup nie je prítomný na svätej liturgii, ktorú slúži kňaz sám iba s veriacimi, nám to symbolizuje, že sme Cirkev Christova, Jeho (Christovo) sakrálné Telo.

Svätý Ján Zlatoústý hovorí, že kňaz sa od biskupa odlišuje len v niektorých veciach, pretože kňaz má rovnakú zodpovednosť a slúži všetky tajiny okrem rukopoloženia (vysvätenia niekoho na diakona, kňaza...). Tak isto nemôže kňaz sám posvätiť chrám a nemôže posväcovať sväté Myro, ktoré sa používa pri svätom krste. Vysvätenie všetkých, ktorí slúžia v oltári ako sú: biskup, kňaz, diakon, sa môže iba počas slúženia svätej liturgie. Kňazstvo

zúčastniť na Svätej Eucharistii. U nás je zvykom tento dar dávať všetkým ľuďom na konci liturgie.

a Svätá Eucharistia sú medzi sebou nerozlučne spojené. Veľký zázrak posvätenia chleba a vína na Telo a Krv Isusa Christa nemôže nastať bez kňazstva, tak ako sa bez neho nemôže slúžiť svätá liturgia. Preto aj chirotonia (svätenie) na kňaza a biskupa sa deje len na svätej liturgii.

Christos je Ten, Ktorý ako prví na Veľký Štvrtok slúžil na zemi svätú liturgiu a povedal: „Toto robte na moju pamiatku“⁷⁰ Po Jeho Vystúpení na Nebo Jeho miesto v Eucharistickom spoločenstve prijali svätí apoštoli. Christos, ako najväčší Archijerej priniesol ako prví a zároveň posledný Jednu večnú obeť na kríži za naše hriechy. Potom túto obeť už nekrvavú prinášali jeho nasledovníci apoštoli. Cez skladanie rúk odovzdávali kňazstvo svojím nasledovníkom, biskupom a kňazom až do dnešných dní. Nazýva sa to tzv. apoštolská postupnosť, ktorá je nepretržitá od Christa a apoštolov až do dnešných dní. Kto túto apoštolskú postupnosť nemá, nie je kňaz ani biskup aj keď to o sebe tvrdí. Preto biskup a kňaz, predstavujú nie len Christa na zemi, ale aj Jeho živú prítomnosť medzi ľuďmi.

Diabol ako nepriateľ ľudského rodu, bojuje tvrdo a bez prestávky s každým kňazom, biskupom a pokiaľ sa mu nepodarí nad ním zvíťaziť, neprestáva s ním bojovať do posledného dňa jeho života. Bude na neho používať klebety, ohovárania, zlé slová, nenávisť a nepriateľstvo aj zo strany samotného duchovenstva. Dokonca cirkevná história nám potvrdzuje nenávisť k cirkevným služobníkom - kňazom a biskupom ktorá vyústila aj do vraždy.

Jeden biskup padol do ťažkého hriechu. Na nasledujúci deň, kedy bol veľký sviatok prišiel do chrámu. Vyšiel na ambon

⁷⁰ Lk 22, 19.

(miesto odkiaľ sa číta Evanjelium), dal dole svoj omofor⁷¹ – symbol archijerejstva a pred všetkými sa priznal k svojmu hriechu, ktorý spáchal. Nakoniec povedal: „Zriekam sa! Nie som dôstojný! Už vás viac nemôžem duchovne viesť! Vyberte si niekoho druhého aby vám slúžil, kázal, učil a spovedal vás!“ Zostúpil z ambonu dole, aby mohol odísť preč. „Stoj tam!“ Zaznel hlas od národa. „My ťa neprepustíme, zostaň na svojom mieste!“ Tak veľmi tento národ miloval svojho biskupa. „Nech na nás padne tvoj hriech“, zvolali jednohlasne ľudia v chráme. Strašne povedať aká silná láska musela byť u týchto ľudí. „Chceme, aby si aj naďalej zostal naším otcom!“ Biskup im na to odpovedal: „Ak chcete, aby som zostal, musíte urobiť to čo vám teraz poviem, inak pôjdem preč.“ Všetci ľudia v chráme súhlasili. Biskup im povedal: „Pôjdem pred dvere chrámu, kde si ľahnem. Každý jeden z vás keď bude vychádzať von, bude šliapať na moju hruď a pľuť na mňa so slovami: „nech mu Boh odpustí“. „Ak to všetci spravíte tak tu zostanem“. Národ mu na túto prosbu odpovedal: „Všetko tak urobíme, ako chceš“ hoci to nechceli urobiť. Veriaci, aby nestratili svojho duchovného pastiera, urobili to, čo im povedal. Keď prešiel posledný človek, ozval sa z neba hlas ktorý počul biskup aj jeho veriaci národ. „Za jeho veľké pokánie a poníženie je mu hriech odpustený.“

Prvým a hlavným cieľom diabla je zničiť kňaza, biskupa, starca – duchovníka. Preto je veľmi dôležité modliť sa za biskupov a kňazov., tak ako to robíme na každej svätej liturgii, večerni či rannej bohoslužbe a všetkých svätých tajinách.

⁷¹ Omofor, vyzerá ako šál, ktorý ma biskup okolo krku. V niektorých slovanských miestnych cirkvách sa používa tzv. malý a veľký omofor.

Prosba za duchovenstvo

„O vsem pričiťi ľudech, Hospodu pomolimsja“

za celé duchovenstvo a ľud, k Pánovi pomodlime sa“,

Slová tejto prosby nám poukazujú na jednotu jednej Cirkvi. Cirkev je to Boží národ na Eucharistickom spoločenstve, na bohoslužbe spolu s biskupom, kňazmi a diakonmi. Počas bohoslužby, nikto z veriacich nie je samostatná jednotka. Všetci spolu tvoríme jeden národ, Telo Christovo! Preto sa modlíme jeden za všetkých a všetci za jedného a za všetkých spolu. Niet miesta v Cirkvi a osobitne na svätej liturgii, kde by mal miesto individualizmus a egoizmus, ako hovorí Christos, kde sú dvaja traja v mojom mene aj ja som.⁷² Na tieto slová by sme nemali zabúdať. Pretože nás často prekonáva sebaláska a zabúdame na svojich blízkych, stavajúc sami seba, svoje potreby a problémy do centra sveta aj samotnej Božskej liturgie a v konečnom dôsledku sa zriekame jej Božských darov.

Príklad pokánia a oddanosti môžeme vidieť aj u jedného starca na svätej Hore Athos, ktorý hoci nebolo z jeho strany nijakého hriechu, za neposlušnosť jedného zo svojich poslúšníkov, ktorý nepoprosil sám o odpustenie. Tento starec si sadol do stredu vchodových chrámových dverí a po skončení svätej liturgie prosil všetkých mníchov aby po ňom prešli a ako posledný prešiel tento jeho neposlušný a nepokorný mních.⁷³

⁷² Mt 18, 20.

⁷³ АНАГНОСТОПУЛОС, С.: 2016. *Беседы о литургической жизни Церкви*. Санкт-Петербург. 2016, s. 88 – 95.

Preto pravoslávni kresťania , ktorí si berú príklad z dôstojného pastiera (biskupa, kňaza, starca) ho nadovšetko milujú a počúvajú. Preto je veľmi dôležité, aby sa ľudia modlili za svojich pastierov nie len na každej liturgii, ale aj vo svojich modlitbách doma.

V Pire mnoho rokov dozadu bol zbavený kňazstva jeden kňaz, ktorý sa postom živil tým, že bol učiteľom. Raz v jeden sviatok, prišiel do Pire, aby pozdravil svojich blízkych. Keď prechádzal okolo jedného susedného domu, jedna žena ho spoznala a povedala druhej: „Vieš ty, že ho suspendovali?⁷⁴ Keď to táto žena počula, zdvihla obidve ruky a urobila hanlivé gesto smerom k bývalému kňazovi. Neprešiel ani rok, a žena, ktorá sa takýmto spôsobom rúhala kňazovi zomrela a pochovali ju na cintorín „Vzkriesenia“.

Po troch rokoch jej telo exhumovali. Cele telo sa rozložilo okrem jej rúk, ktoré boli celé neporušené. Ruky boli celé čierne a napuchnuté, s dlhými nechtami. Zavolali miestneho kňaza, ktorý sa nad ňou modlil, prečítal „Svätý Bože, Svätý Mocný, Svätý Nesmrteľný“ a tiež prositeľnú modlitbu, raz, dva, tri krát a stále nič. Potom zavolali metropolitu Chrizostoma. Prišiel oblečený do epitrachilu a omofora, prečítal archijerejskú (biskupskú) modlitbu a nič sa nestalo!

Medzi príbuznými a známymi, ktorí sa zúčastnili exhumácii, bola aj tá žena, ktorá ukázala už nebohej na kňaza, ktorého suspendovali a nemohol už vykonávať bohoslužby. Bola jej susedka a zároveň vzdialená príbuzná. “Čo ona spravila

⁷⁴ „dostal zákaz slúženia ako kňaz, kvôli nejakému kánonickému priestupku“.

svojimi rukami, že sa nerozložili?“ Rozmýšľala táto žena. Vtedy si spomenula na tú situáciu, keď povedala o tom kňazovi svojej susede, že ho suspendovali a povedala to metropolitovi. Metropolita dal ihneď príkaz nájsť tohto kňaza. Keďže bol ešte školský rok a deti boli v škole aj tento kňaz už ako učiteľ sa nachádzal v škole v Pire.

Večer prišiel tento kňaz spolu s metropolitom na cintorín spolu s hrobármi a metropolita mu povedal: „Pozri dieťa moje, blahodať (Tajina) kňazstva nezmizla! Pretože kňazstvo je zviazané a zjednotené s tvou dušou. Odpusť jej a povedz: „Oslobodená a odpustená“ dotkni sa jej rúk a stane sa zázrak“. Keď kňaz, ktorý bol suspendovaný povedal: „Oslobodená a odpustená“ a podišiel a prišiel k jej rukám, aby sa ich dotkol, oni sa rozložili!Každý kňaz – služobník Boží – je uhoľ. Keď je posvätený, horí.

Prosba za mesto (dedinu, monastier)

„O hradí sem (ili o vesi sej, ili o svjaťij obitel'i sej), vsjakom hradí, straňi, i viroju žívuščich v nich, Hospodu pomolimsja.

„Za toto mesto (alebo za túto obec, alebo za tento svätý monastier) i za všetky mestá a krajiny i za tých, ktorí v nich s vierou žijú, k Pánovi pomodlime sa.“

V tejto prosbe treba zdôrazniť prekonanie nášho individualizmu a sebeckta. V Cirkvi nachádzame ako „Christovi členovia“ spoločenstvo, podporu, pomoc. Duchovná podpora a apel na dlho trpiace a utrápené srdce blížneho s plným pochopením, súcitom, láskou, úprimnosťou je aj pre nás samotných posvätením. A posvätenie je dar od Božej Cirkvi a nášho vlastného údely na zemi.

Ak budeme ľahostajní ku každému, určite sa to prejaví po Božskej liturgii a najmä po svätom prijímaní! Naopak, láskavosť duše nás podnieti k úprimnej pomoci blížnemu po svätej liturgii, „Urazený brat je nedostupnejší než opevnené mesto, zvady sú ako závory pevnosti.“⁷⁵

Sila božskej liturgie sa prenáša aj na tých, ktorí sa jej nezúčastňujú. Lebo zamrznuté duše sa zahrejú, rozbúrené srdcia sa upokojia, duch zbožnosti sa prenesie, pochybujúci sa presvedčia, unavení nájdu odpočinok, chorí sa utešia. Každý, kto počas bohoslužby prijal blahodarný Boží dar, ho odovzdáva ďalej.

⁷⁵ Pris. 18, 19.

Nežijeme, necítíme, neexistujeme počas božskej liturgie? Sme studení ako ľad? Aj naše správanie by malo byť primerané! A my, skôr ako sa práve skončí Božská liturgia, sme už podráždení a znepokojení. Čakáme na chvíľu kedy si vezmeme antidor (prosforu) a odídeme z chrámu preč. Nie, na takéto dar nie sme pripravení!

Ale ak sa „očistíme“ od vášní, náležite a dôstojne sa pripravíme na sväté prijímanie, potom sa všetka naša účasť na bohoslužbe stane v nás nebeskou sviatosťou a posvätením. Toto posvätenie má blahodarný vplyv aj na tých, ktorí sú mimo chrámu, na celé stvorenie, celý svet, všetkých ľudí, veriacich aj neveriacich. Svätí, spravodliví, zachraňujú svet svojimi modlitbami a nekajúcní hriešnici, bezbožníci a rúhači ho ničia.

Jedného dňa za otcom Štefanom prišlo dievča, asi osemročné, a smelo povedalo: „Otče, nadávam na Matku Božiu! ...

Otec Štefan bol trochu zaskočený a potom sa spýtal:

Prečo ju, moje dieťa, karháš? „Zo zvyku“, odpovedala. Môj otec ju veľmi karhá a niekedy aj moja matka, keď ju otravujem ...

Počúvaj! Dievčatko sa rúha! Čo hovoríš? Potrestá nás Boh alebo nie? Dieťa za to nemôže. Môžu za to rodičia. My starší sme dali zlý príklad. Svojou bezbožnosťou ničíme svet.

Zasväcovanie ľudí sa začína v chráme a pri bohoslužbách, súčasnou účasťou na iných tajinách, ako aj vykonávaním pokánia, modlitby, pôstu, trpezlivosti, štedrosti, lásky, blahosklonnosti, odpúšťania a zdokonaľovania iných Božích cností.

My všetci, duchovenstvo a ľud, musíme s bolesťou a slzami v očiach súhlasiť, že v našej dobe sa hriechy rozmnožili a objavili sa nové, ktoré neexistovali ani v časoch Sodomy a Gomory, ako napríklad satanizmus. A v malých dedinách ľudia strašne hrešia, okrem toho, čo sa deje tu, vo veľkých centrách skazy: zločin,

drogy, anarchia, sodomizmus, mágia, satanizmus. To všetko, samozrejme, televízia propaguje ako spôsob života.

- Prečo to robíš? pýtaš sa niekoho.

„Pretože je to prirodzené,“ odpovedá.

Ale je to hriech!

- To som nevedel! Kde je napísané, že je to hriech?

Zlo sa rozšírilo do veľmi veľkej a nebezpečnej miery. A tu platí slovo Božie, ktoré hovorí: „Lebo odplatou za hriech je smrť.“ Kto nás spasí? Iba svätí so svojimi modlitbami.⁷⁶

⁷⁶ АНАГНОСТОПУЛОС, С.: 2016. *Беседы о литургической жизни Церкви*. Санкт-Петербург. 2016, s. 97 – 98.

Prosba za priaznivé počasie a hojnosť zemských plodov...

*O blahorastvoreníji vzduchov, o izobilíji plodov zemných
i vrémenich mírnych, Hóspodu pomólimsja.*

*Za priaznivé počasie, za hojnosť zemských plodov a za
pokojné časy, k Hospodinovi pomodlíme sa.*

Týmito slovami prosíme Pána o požehnanie jeho božskej lásky. Aby sa toto požehnanie šírilo vo vzduchu, na zemi, na mori, v celom stvorení. Prosíme, aby celé stvorenie nasledovalo cestu, ktorú mu vytýčil Boh Stvoriteľ.

Cirkev prosí a stará sa o telesné potreby človeka, o jeho obživu. Preto počas Svätej Liturgie prosíme Boha, aby dal zemi to, čo potrebuje, aby prinášala ovocie. Dobré počasie, priaznivý vietor, slnko a dážď, dokonca aj sneh sú Božie dary pre každodenný chlieb, o ktoré my kresťania prosíme každý deň spolu s modlitbou „Otče náš“.

Keď sa modlíme za blahodarný vzduch, nemodlíme sa za dobré počasie, ale za harmóniu medzi človekom a prírodou, medzi človekom a Bohom, za harmóniu, ktorá dáva prírodu do služieb človeka. Svet bol stvorený tak, aby sa v ňom človeku žilo veľmi pohodlne a príjemne. Svet nie je protivníkom človeka, naopak, je jeho služobníkom. Keď Pán zveril tento svet človeku, aby ho skrášľoval a staral sa oň, každý pohyb vzduchu bol nevyhnutne priaznivý, pretože príroda podliehala zákonom Božej

pravdy a lásky. Všetko, čo zoslala príroda, bolo zoslané výlučne na prospech človeka.

Keď človek vnáša do sveta svoje zlo, ničí túto pôvodnú harmóniu a príroda sa stavia proti nemu. Ak však človek prichádza na svet s láskou a žije v harmónii s Bohom, potom mu je naklonená samotná príroda.⁷⁷

Sucho a dlhotrvajúce horúčavy sú mimoriadne nebezpečné pre ľudí, zvieratá a lesy. V poslednom čase sme veľmi často svedkami hrozných následkov týchto prírodných katastrof.

„Čas pokoja“ v tejto prosbe nie je pokojné prostredie a poriadok života, nie je to pokojný čas, o ktorom hovoríme „nech je pokoj“. „Časy pokoja“ sú správne klimatické podmienky pre dobrú plodnosť zeme. Preto nestačí, aby z neba pršalo, ale je potrebné, aby pršalo vtedy, keď má, a toľko, koľko má, aby bol dážď prospešný.

Zlé časy nepriaznivo ovplyvňujú rieky, jazerá, moria - a tie zasa ničia úrodnú pôdu, ničia zvieratá a ľudí. Preto musí existovať čo najlepšia interakcia medzi Slnkom a Zemou, medzi silami prírody na našej planéte ako celku, interakcia, ktorá zaručuje podmienky pre normálny život. Túto harmonickú interakciu naša Cirkev nazýva „časmi pokoja“.

Každý deň sa obávame znečistenia, hluku, ktorý nám lezie na nervy, ekologických katastrof, všetkého, čo spôsobuje dusenie, srdcové choroby, rakovinu, hypertenziu... O to všetko sa modlí Cirkev, modlí sa kňaz - aj keď je hriešnik.

Pred mnohými rokmi bol istý duchovný v Pirei zbavený svojej služby a po suspendácii pokračoval v práci učiteľa, už ako

⁷⁷ УМИНСКИЙ, А.: *Божественная литургия: объяснение смысла, значения, содержания*. Москва : Никея, 2018, s. 43 – 44.

laik. Samozrejme, usiloval sa o preloženie, prišiel do eparchie a zostal tam dlhý čas.

Jedného dňa počas prázdnin prišiel do Pirei za svojimi príbuznými. Keď prechádzal okolo domu susedov, jedna žena ho spoznala a povedala druhej:

- Viete, že bol zbavený svojej služby? Bol to kňaz a bol suspendovaný.

Nešťastná žena, len čo to počula, zdvihla obe ruky a urobila urážlivé gesto smerom k bývalému kňazovi.

Ani nie o rok neskôr žena, ktorá kňaza urazila, zomrela a bola pochovaná na cintoríne Vzkriesenia.

Po ďalších troch rokoch bolo jej telo exhumované. Celé sa rozpadlo okrem jej rúk, ktoré boli neporušené, akoby tie tri roky ani neprešli. Čierne a hrubé ruky, hrozné na pohľad, s veľkými nechtami!

Zavolali miestneho kňaza, prečítal modlitby a prosebnú modlitbu, raz, dvakrát, trikrát... nič sa nestalo! Potom to oznámili metropolitovi Chryzostomovi. Okamžite prišiel, obliekol sa do epitrichilu a omofora, predniesol biskupskú prosebnú modlitbu... nič! Čakali sme: keby sa niečo stalo, ale nič sa nestalo!

Medzi príbuznými a známymi, ktorí boli prítomní pri exhumácii, bola aj žena, ktorá ukázala zosnulej kňaza, ktorý bol zbavený kňazstva. Bola to jej suseda a vzdialená príbuzná. „Čo robila s rukami, že sa jej nerozpadli?“ - pomyslela si. A potom si spomenula na túto udalosť a povedala, čo sa stalo.⁷⁸

⁷⁸ АНАГНОСТОПУЛОС, С.: 2016. *Беседы о литургической жизни Церкви*. Санкт-Петербург. 2016, s. 101 – 102.

Prosba za putujúcich, chorých a zajatých

„O plavajúcich, putesestovujúcich, neduhujúcich, straždušcich, plinenných, i o spaseniji ich, Hospodu pomolimsja“

„Za plaviacich sa, pocestných, nemocných, trpiacich, zajatých a za ich spásu, Pánovi pomodlime sa“

Táto prosba je obrátená k Bohu za tých, ktorí sú ďaleko od nás – cestujúci (rôznymi spôsobmi), alebo sú chorí a ležia v bolestiach v nemocnici, alebo sa nachádzajú v zajatí a nikto o nich nič nevie. Modlíme sa, aby ich námaha a trápenie sa stali cestou do Nebeského Kráľovstva.

Druhý výklad tejto ekténie, hovorí o tom, že táto prosba je nasmerovaná k tým kategóriám verných kresťanov, ktorí proti svojmu želaniu nie sú účastní na Svätej Liturgii. (cestujúci, chorý, chromý a ležiaci, vo väzení...atď.) Ekténia hovorí o tých, ktorý nemôžu byť osobne prítomní na Svätej Liturgii, ale nie vlastným pričinením.

Aby sme lepšie pochopili túto prosbu je nutné sa v mysli preniesť do tých čias, kedy táto prosba vznikala. Kedysi plávanie po mori či cestovanie po súši nebolo tak výhodné a bezpečné ako dnes. Cirkev majúc na zreteli takéto nebezpečenstvá vsunula do svojich modlitieb aj starostlivosť po tejto stránke. Okrem toho Cirkev pamätá na tých, ktorý sú chorí alebo nejako inak trpiaci a potrebujú pomoc.⁷⁹

Keď vykonávame Božskú liturgiu, pretože niektorí kresťania nás žiadajú o Bohoslužbu kvôli rôznym príčinám: Modlite sa za

⁷⁹ KORMANÍK, P.: *Pravoslávna liturgia I.* Prešov 1999, s. 137 – 138.

zdravie, uzdravenie, svadbu, večný život..., táto mimoriadna Božská liturgia sa zároveň slúži súčasne za všetkých kresťanov. Jej neoceniteľnú pomoc prijímajú všetci: živí aj zosnutí. Svätá liturgia je univerzálna ako pre pozemské milosrdenstvo a zároveň „prospešná“ pre všetkých tých, ktorí zomreli v Christovi.

Keď hovoríme „o spasení ich“ – „za ich spásu“, nemodlíme sa len za to, aby tí, ktorý cestujú v lietadle,, v aute, na lodi, sa vrátili celý a zdravý domov. Chorí, aby sa uzdravili, zajatý, aby sa stali slobodnými, ale modlíme sa aj za to, aby sa spasili, podobne ako my, účastní na Svätej Liturgii a Eucharistii. Skutočná a pravá viera sa žije iba v Cirkvi (Pravoslávnej) a v jej Tajinách a predovšetkým vo Svätom Prijímaní. Každý skutočne veriaci kresťan, ktorý chce byť spasený má chodiť do chrámu každú nedeľu a vo všetky veľké sviatky.

Čo sa však stane so všetkými ostatnými kresťanmi, ktorí chýbajú bez skutočného dôvodu na bohoslužbe, pri Pánovej hostine? Myslíme tým ľudí, ktorí sa považujú za dobrých kresťanov, ale formálne idú do chrámu, trikrát až štyrikrát do roka. Tí, ktorí idú do chrámu, iba vtedy, keď sú pozvaní na svadbu alebo krst alebo výročnú liturgiu za blízkeho zosnulého. Tí, ktorí chodia do hôr alebo sú pri mori každú nedeľu ráno bez toho, aby navštívili chrám. Títo takzvaní kresťania nechcú prichádzať do chrámu, a preto sa nedeľu nenachádzajú na Božskej liturgii. Nechcú ochutnať večný život! Nechcú piť „živú vodu“, túto čistú nebeskú vodu, ktorá bude naplňať ich srdcia a oživí ich dušu, aby nevyschla a naďalej necítila smäd, smäd po hriechu a vášňach tohto sveta!⁸⁰

⁸⁰ АНАГНОСТОПУЛОС, С.: 2016. *Беседы о литургической жизни Церкви*. Санкт-Петербург. 2016, s. 103 – 105.

Aby sme boli zbavený všetkej tiesne....

„O izbavitisja nam ot vsjakija skorbi, hňiva i nuždy, Hospodu pomolimsja“

„Aby sme boli zbavení všetkej tiesne, hnevu i núdze, k Pánovi pomodlime sa“

Počas celého svojho života, každý kresťan bojuje s pokušením. Pokušenie s ktorým sa človek stretá a má dve podoby: „jedno prináša radosť, a druhé bolesť. Prvé prichádza cez želania človeka a rodí v ňom utrpenie a bolesť. Druhé prichádza bez želania verného kresťana, preto zachraňuje a očisťuje dušu.

Každé silné pokušenie, každé trápenie je vážnym momentom v živote kresťana. Preto je potrebná viera a bezhraničná dôvera Bohu, aby mohol každý vydržať ťažké pokušenia vo svojom živote. Živí príklad máme v patriarchovi Abrahámovi. Jeho výdrž a oddanosť Bohu predčila svätých a mučeníkov. Abrahám počul hlas z neba: „Zober svojho jednorodeného syna a obetuj ho na hore! Pomyslime na jeho ženu Sárú, ona porodila svojho jednorodeného syna v osemdesiatich rokoch svojho života a bolo jej prisľúbené, že od jej syna sa rozšíri potomstvo v takom počte ako sú nebeské hviezdy. Teraz im Boh hovorí, aby ho priniesli ako obeť. Abrahám zobral svojho syna aj drevo (symbol kríža) a išiel na horu počúvnuc Boží hlas. Jeho viera a oddanosť Bohu bola bezhraničná.

Všetci naši svätí boli vystavení pokušeniam a peklu rôznych trápení. Preto aj my, jednoduchí kresťania, vzdialení svätému životu, sme povinný „bojovať s pokušením“. Bohužiaľ sme často

arrogantní a naše Bohorúhačstvo naša neposlušnosť, naša neviera, naše hriechy a naša zloba nemá hranice. Preto utrpenie, pokušenie je test-skúška pre každého veriaceho.

Verný kresťan, skutočne poslušné Božie dieťa, nikdy sám seba neprivádza do pokušenia a takýmto spôsobom neprivádza na seba Boží hnev. Ako hovorí apoštol Pavol, Boží hnev prichádza na neposlušných synov, ktorý sami svojim neporiadnym životom sami vyzývajú na pokušenie.⁸¹

Každý náš skutok je potvrdení toho, či sme Božími deťmi, alebo nie. Či je to milosrdenstvo, viera, čistota láska, česťnosť, dobrota, pokoj, pokora, krotkosť, veľkodušnosť, nehnevania sa... sú plodmi Svätého Ducha, ktoré získavame na Svätej Liturgii a osobitne na prijímaní Svätej Eucharistie.

Otec Štefan Anagnostopulos píše o tom ako v roku 1992 pred sviatkom narodenia Isusa Christa, jedna žena doniesla kópiu listu – testamentu poslednej vôle svojej matky, ktorý bol napísaný dosť negramotne, ale na druhej strane s bohatým duchovným odkazom. Táto matka mala štyri dcéry a jedného syna. Všetky jej deti mali svoju rodinu a dokopy mala táto žena pätnásť vnukov. Na začiatku svojho listu táto žena uvádza všetkých svojich blízkych po mene. „Ja vás bozkávam, lúčim sa s vami píše táto žena, toto písmo otvoríte a prečítate po mojej smrti. Vaša prvá povinnosť keď ráno vstanete, umyte sa a zapáľte lampu a kadidlom okurujte celý chrám. Potom sa pomodlite modlitby, ktoré som vás naučila. To isté nech robia vaši muži, vnukovia a nevesta pokiaľ sami chcú. Potom choďte do práce. Iba vtedy vás ochráni a požehná Boh, vašu prácu aj rodinu. Každú nedeľu

⁸¹ Ef. 5, 6.

a každý veľký sviatok choďte do chrámu. Každý večer, deti aj dospelý, pred spaním čítajte Novú Zmluvu, Akafisty a žalmy. Nezabúdajte na pôsty, zachovávajúte ich tak, ako som vás naučila. Keď budete toto robiť a dodržiavať, drahé moje deti, je to ako by ste za mňa každý deň zapálili sviečku. Toto bude pre mňa tým najlepším každodenným spomínaním zároveň si na mňa takýmto spôsobom na mňa spomeniete vo svojich modlitbách. Zachovávajúte duchovné zvyky našej rodiny, zrieknite sa pozemských radostí, a radšej prijmite tie nebeské, pretože všetky pozemské radosti sú dočasné a pominuteľné ako prach. Vaše dobré skutky a tajné almužny a pomoc zostanú vo večnosti. Všetko ostatné pominie ako sen. Na druhý svet si zo sebou nevezmete nič, ani bohatstvo ani rozkoš, ani slávu, ani dom iba vaše dobré skutky a trpezlivosť. Modlite sa a milujte jeden druhého, svojich domácich, príbuzných, susedov a celý svet. Keď môžete robte dobré skutky a nevyhýbajte sa návšteve chrámu. Tým, ktorý vám želajú zlo, odpustite. Toto s vami ostane nie len tu na zemi, ale aj na nebi. Aj keby ste neviem koľko rokov prežili, všetko bude ako včera. Preto konajte dobré skutky. Nespravodlivosť a klamstvo neprijímajte proti nikomu, ani proti svojmu nepriateľovi. Chrám a dobrého duchovníka neopúšťajte. Všetko toto spolu s vašimi deťmi čítajte každý deň, aj v deň mojej smrti. Toto bude mojím spomínaním za moju dušu. Nechávam vám svoju modlitbu, bozkávam vás, lúčim sa s vami do stretnutia v Raji! Vaša mama a babka“.⁸²

Takéto krásne rady a odporúčania dala babka svojim deťom a vnukom. Z toho vidíme že chcela zachovať jednotu

⁸² АНАГНОСТОПУЛОС, С.: 2016. *Беседы о литургической жизни Церкви*. Санкт-Петербург. 2016, s. 108 – 109.

pravoslávnej viery v rodine, hlavne cez bohoslužbu v chráme. Všetky jej rady sú na spásu duše a naplnení Evanjeliových prikázaní.

Raz počas utrene (rannej bohoslužby), ktorú slúžil svätý Nikolaj Planas čakal na ženy, ktoré vedeli, že bude slúžiť – a keďže slúžil každý deň - prinášali mu Prosforu aby mohol slúžiť Svätú liturgiu. Ranná (utreňa) bohoslužba skončila, avšak prosforu sa na prípravu liturgie mu nikto nepriniesol.

Toľko rokov slúžil Božskú liturgiu každý deň a dnes je nútený túto službu prerušiť? To znamená, že nebude slúžiť jeden deň? Bolo to pre neho nemysliteľné, bol tak zarmútený, že plakal ako dieťa.

Uplynul nejaký čas a radostný išiel k ľuďom zhromaždeným v chráme a držal malú prosforu v rukách, s takou malou pečatou, ktorý je dôležitá pre slúženie Božskej liturgie. „Pozrite,“ povedal, „ čo my poslal dobrý Boh na svätý prestol: čerstvá, voňavá prosfora!“ Preto dnes budeme naďalej slúžiť božskú liturgiu ...

Potom nastalo posvätenie Svätých Darov, ... a Božská liturgia sa skončila s mnohými slzami, veľkou pokorou skrúsenosťou srdca, a tento stav trval u ľudí ktorí sa na nej zúčastnili ešte niekoľko hodín. Kto vie, aký čo za liturgiu a akého Božského prijímania sa ľudia zúčastnili v tento deň!⁸³

⁸³ Μάρθας Μοναχίης, Ο Άγιος παπα-Νικόλας Πλανάς, έκδ. Άσπτήρ, σελ. 43.

Zastupi spasi, pomiluj i sochrani nas, Bože tvojeju blahodatiju“

„Zastaň sa, spas, zmiluj sa a zachovaj nás, Bože svojou milosťou“

Cez túto prosbu prosíme Boha, aby nás ochránil pred všetkými nepriateľmi, aby nás spasil od biedy ktorú môžeme zažiť už tu na zemi, ale aj od tej večnej, ktorá je neporovnateľne horšia a nikdy neskončí.

Prosíme o Božiu milosť preto, lebo vieme, že bez nej nie je možné dôjsť k spásu. Preto vyprosujeme túto milosť pre seba a pre všetkých ľudí, aby nás ochraňovala, napomáhala k spásu v našom pozemskom živote. V tejto prosbe sú zhrnuté všetky prosby pokojnej ekténie. Bez Božej blahodate nemôžeme dosiahnuť ani pokoj, ani spásu našich duší.⁸⁴

Táto prosba sa veľmi často opakuje spolu s nasledujúcim *Presvjatuju, Prečistuju „Presvätú, Prečistú...“* v každej malej i veľkej ekténii a takmer vo všetkých Tajinách.

Nová vec, ktorú Christos priniesol na svet, je Božia blahodať. Posolstvo Evanjelia a Tajomstvo Cirkvi sú Božou blahodaťou. Kráľovstvo blahodate je Nebeské Kráľovstvo. „Pravda“ evanjelia je „blahodaťou“ spásy a „blahodať“ spásy je „pravdou“ Evanjelia.

„Blahodať“ je Božia láska. Hoci je človek vinný, hriešny, nehodný Božej lásky a priazne, Jeho milosrdenstvo a láskavosť je taká, že ju Boh dáva, aj keď o ňu človek nežiada! On ju dáva! Preto Božia blahodať je:

⁸⁴ KORMANÍK, P.: *Pravoslávna liturgia I.* Prešov 1999, s. 137.

nie plat za prácu, ktorú robíme,
nie odmena za nejaké dobré skutky,
nie odmenou za námahu a obeť človeka v živote
a duchovnom boji.

A, samozrejme, nejde o platbu za ľudskú obeť.

Blahodať je dar!

Naša spása teda nie je výsledkom nejakých dobrých skutkov alebo dokonalosti cností, ale výsledkom obety na kríži a zmŕtvychvstania Isusa Christa. „Veď ste spasení milosťou (blahodaťou) skrze vieru. A to nie je z vás, je to Boží dar. Nie zo skutkov, aby sa nikto nevystatoval.“⁸⁵ To samozrejme neznamená, že človek nemá zachovávať prikázania. Prikázania zachováva nie preto, aby bol cez nich spasený, ale z lásky! Len kvôli láske, ako to najlepšie, poslušné dieťa, ktoré miluje a poslúcha svojho otca alebo matku.

Spásou je stať sa opäť Božím dieťaťom. Aby človek opäť našiel svoje miesto v Raji, miesto, ktoré stratil pádom prvých rodičov. Zbaviť sa bremena viny a hriechu, ktoré stíska jeho dušu. Zažiť radosť z oslobodenia od večnej smrti. Spása je v skratke „odpustenie hriechov a večný život“. Znamená to mať Božiu blahodať a stať sa bohom vďaka tejto blahodate. Ale nie sám, nevynímajúc Boha zo svojho života, aby sme sami zaujali Jeho miesto, ale zbožštili sa!!! Pretože to je to, čo robíme: zbožšujeme samých seba.

Túto pravdu milosti a spasenia buď zakúsime, alebo nie. Ak to zažijeme, potom veľa pochopíme a podstúpime úžasné zmeny, ktoré posilnia našu vieru v nás. Ak nie, sme väzňami vášní.

⁸⁵ Ef. 2, 8.

Spomínanie Bohorodičky a všetkých svätých

*„Presvjatuju, prečistuju, preblahoslovennuju, slavnuju
Vladyčicu našu Bohorodicu i Prisenodivu Mariju, so svimi
svjatymi pomjanuvše, sami sebe, i druh druha, i vesj život naš
Christu Bohu predadim“*

*„Pamätajúc na Presvätú, Prečistú, preblahoslovennú
a slávnú vládkyňu našu Bohorodičku a vždy Pannu Máriu a na
všetkých svätých, seba samých, jeden druhého a celý svoj život
Christu Bohu oddajme.“⁸⁶*

Presvätá Bohorodička nás uvádza do tajomstva Vtelenia⁸⁷ Isusa Christa, ktoré sa udialo pre našu spásu. Vedomí si svojej hriešnosti a vlastnej bezmocnosti sa obraciame na tých, ktorí stoja pred Božím trónom a prosia za nás hriešnych. Práve prvé miesto patrí našej nebeskej Matke, ktorá je Božou matkou a jej prostredníctvom sa na nás vylieva Božia milosť. Bohorodička a všetci svätý sú našimi nebeskými orodovníkmi pred Bohom a preto je celkom prirodzené spomínať ich a prosiť o pomoc.⁸⁸

Okolo roku 1900 žil na Svätej Hore Atos jeden slávny duchovník otec Janis. Bol starcom a duchovníkom v kélii „Dostojno jest“, kde podľa tradície archanjel Michal prijal podobu mnícha a dal Bohorodičný hymnus „Dostojno jest“. Tento starec

⁸⁶ SAVČAK, P.: Cirkevnoslovanská Božská liturgia sv. Jána Zlatoústeho so slovenským prekladom. Prešovská univerzita v Prešove. Pravoslávna bohoslovecká fakulta Prešov 2021, s. 11.

⁸⁷ Blahoviščenije – Zvestovanie Presvätej Bohorodičky

⁸⁸ KORMANÍK, P.: *Pravoslávna liturgia I.* Prešov 1999, s. 137 – 138.

Janis porozprával o tom, ako k nemu raz prišiel na spoveď jeden mladý človek ktorého meno bolo Seraj a pracoval v skýte svätého Andreja. Tento mladík mu rozpovedal nasledujúcu udalosť. Keď ešte malý náhle zomrel. Jeho mama hneď utekala do chrámu. Po chvíli prišli susedky, prezliekli chlapca a pripravili ho na pohreb. Jeho mama bola počas približne piatich hodín v chráme a neustále sa horlivo modlila k Presvätej Bohorodičke. Potom sa vrátila domov a všetkých ktorý tam boli vyhnala preč. Ľudia boli trochu prekvapení z jej reakcie, pretože bola vdovou a on bol jej jediným synom, jediným dieťaťom, preto si mysleli, že potratila rozum od trápenia ktoré práve prežívala. Keď všetci odišli, prezliekla sa do iných šiat, podišla k svojmu mŕtvemu synovi, ľahla si vedľa neho a povedala: „Vstávaj dieťa moje, ty si ešte malý. Ja zaujmem tvoje miesto. Je to príkaz Bohorodičky. Keď vyrastieš pôjdeš jej slúžiť do jej záhrady na Svätú Horu! V tej chvíli dieťa vstalo z mŕtvych a jeho mama zomrela! Keď dovŕšil vek dvadsať rokov prišiel na Svätú Horu a stal sa poslušníkom.

Keď sa spovedal otcovi Janisovi rozpovedal mu čo zažil vo svojom živote, čo videla a počula jeho duša kým bolo jeho telo mŕtve a starali sa o neho susedky, ktoré ho prišli pripraviť na pohreb. Starec ho potom poslal do kémie v Katunaky, kde sa stal mníchom a nakoniec sväto zosnul po niekoľkých rokoch mníšskeho života. Po jeho smrti otec Janis rozpovedal o tomto živote a vzkriesení z mŕtvych, ale nepovedal ani jedno slovo o tom, čo tento chlapec videl a zažil po svojej smrti.

Keď modlitby tejto mnoho trpiacej veriacej matky k Presvätej Bohorodičky mali takéto silný následok vzkriesenia, čo môžu urobiť naše modlitby a prosby v čase Bohoslužby, keď vychádzajú z celej našej duši a srdca!

Veľmi pekne o Presvätej Bohorodičke hovorí svätý Gregor Palama: „Nikto nepríde k Bohu, pokiaľ neoslavuje Presvätú Bohorodičku pred jej narodeným Spasiteľom Isusom Christom.⁸⁹

Mnoho rokov dozadu sa jedného svätého kňaza, ktorý bol blízko pred smrťou spýtal iný kňaz: „Otče prečo si sa tak zdržal pred začiatkom bohoslužby pred ikonou Bohorodičky? Tento kňaz mu odpovedal: „Keď som bol vysvätený na kňaza Presvätá Bohorodička bol Tá, ktorá ma zastavila pred oltárom kľaknúť si a takýmto spôsobom som prijal z rúk biskupa dar kňazstva.“ Po krátkom čase sa jeho tvár zaradovala a pokračoval ďalej v rozprávaní: „Od tohto času som nezačal slúžiť, pokiaľ neprišla Presvätá Bohorodička a nepožehnala ma. Nikdy som neslúžil bez Jej prítomnosti. Teraz čakám, kedy príde aby prijala moju dušu, pretože mi to sľúbila“. Po krátkom čase kedy vyslovil Jej meno a prežehnal sa jeho tvár zažiarila a predkloniac hlavu zomrel. Presvätá Bohorodička prijala jeho svätú dušu a vzala ju do Raja.

Takýchto príkladom je mnoho. Aj starec Jozef Isichasta dostal štyridsať dní pred svojou smrťou prísľub Presvätej Bohorodičky, že na jej sviatok Zosnutia (Uspenije) príde po neho a zoberie ho na Nebesia, čo sa aj stalo.

Po takom úžasnom príbehu o tomto svätom kňazovi poviem: beda všetkým dnešným duchovným, biskupom, presbyterom a diakonom a ktorý nenasledujú príklad takýchto dôstojných kňazov a biskupov.

Milujeme a ctíme si našich mučeníkov za vieru, ctíhodných, spravodlivých ľudí a vôbec všetkých svätých v „tropároch a

⁸⁹ АНАГНОСТОПУЛОС, С.: 2016. *Беседы о литургической жизни Церкви*. Санкт-Петербург. 2016, s. 113 – 114.

duchovných piesňach“, na sviatky a slávnosti, ako si zaslúžia, pre ich neprekonateľnú lásku k Spasiteľovi Christovi. Aké dobré by bolo, keby sme sa stali „napodobiteľmi svätých“. Len tak sa môžeme stať ich spoluúčeníkmi a nepochybne aj „spoludedičmi“ Christa a Nebeského Kráľovstva. Najsladšou útechou, ktorú nám Cirkev dáva, je to, že nás navždy spája láskou ku krížu so všetkými služobníkmi viery, so všetkými svätými.

Svätí sú „živými ikonami“ cnosti a svätosti. Uctieваме svätých, nekladíme ich na miesto Christa, ale na miesto starších a presbyterov Apokalypsy, ktorí sa poklonili zabitému Baránkovi a prosili za nás, ktorí bojujeme tu na zemi. Keď sa svätí za nás modlia, padajú k nohám Boha v Nebi a prosia Isusa Christa, aby nám hriešnikom daroval spásu. Svätí prosia Christa o našu spásu a v tomto zmysle sú pred Bohom našimi sprostredkovateľmi. Jediný, kto zachraňuje, je Spasiteľ Christos, svätí len vo svojich modlitbách prosia o našu spásu, ktorú nám sami nemôžu dať. Pomáhajú nám, podporujú nás, starajú sa o naše vzdelanie, no nezachraňujú nás. Boh zachraňuje.

Ctíme si svätých ako priateľov a služobníkov Božích a keď ich prosíme, aby nám pomohli v našich potrebách a boli našimi prostredníkmi, opäť chválime Boha. prečo? Pretože oni na oplátku odovzdávajú naše vlastné modlitby a prosby spolu so svojou oslavou Najsvätejšiemu Trojjedinému Bohu, a tak Jeho sláva rastie a znásobuje sa.

Svätých odmietajú všetci heretici, protestanti atď... Naša svätá Cirkev nás prostredníctvom Svätého Písma a Svätej Tradície

učí všetkému, čo súvisí so svätými, čo je pre nás, pravoslávnych kresťanov, obsahom viery.⁹⁰

„seba samých, jeden druhého a celý svoj život Christu Bohu oddajme.“

My sami aj všetci ostatní sa musíme úplne odovzdať Bohu. Všetci sme jedna duša, jedno srdce, jedna viera, jedna Cirkev, to znamená, že počas bohoslužby v chráme sa musíme navzájom podporovať a hľadať pokoj v súlade s výzvou apoštola Pavla „na posilnenie a povzbudenie“⁹¹.

„Tebe Bože“

V chráme sa nikdy nemodlíme sami, ale spolu s Božím národom a so všetkými svätými a nebeskými Anjelskými Silami. Prítomný je celý nebeský svet, celá víťazná Cirkev, celá bojujúca Cirkev.

Zhromaždení spolu so svätými v chráme slávime svätú liturgiu v mene Isusa Christa. V chráme nie sme dav bez tváre, nie sme masa ľudí, sme spoločnosť ľudí, v ktorej má každý z nás svoje malé meno, svoju identitu, svoju individualitu, svoju vlastnú slobodu. Sme spoločnosť ľudí, modlíme sa za seba a jeden za druhého.

A keďže nie je ľahké odovzdať sa Bohu a dôverovať Jeho milosti, prosíme o pomoc Jeho Najsvätejšej Matke a všetkým

⁹⁰ АНАГНОСТОПУЛОС, С.: 2016. *Беседы о литургической жизни Церкви*. Санкт-Петербург. 2016, s. 116 – 117.

⁹¹ Pozri Rim 1, 11 – 12.

svätým: „... Najsvätejšia, Najčistejšia, Najsvätejšia Spomienka na Matku Božiu so všetkými svätými ... “.

Nehľadáme len Božie požehnanie, ale na príhovor Presvätej Bohorodičky a svätých sa zasväcujeme Najsvätejšiemu Trojedinému Bohu.

Raz išla mladá kresťanka na spoveď, no okolnosti boli také, že jej nebolo dovolené prísť k svätému prijímaniu. Urazila sa a protestovala. Keďže bola príbuznou biskupa, pristúpila k nemu a sťažovala sa.

Biskup jej povedal: „Príď do tohto chrámu v nedeľu, keď budem slúžiť ja a dám ti sväté prijímanie.“

Tak prišlo dievča na nasledujúcu nedeľu do chrámu, ale keď sa priblížila k svätému kalichu, vyvracala čiernu tekutinu. Prirodzene neprijímala, lebo ju trápili kŕče v žalúdku, a musela čakať na ďalšiu nedeľu.

Vydržala pôst a prišla znova. Keď sa priblížila k svätému kalichu, ústa sa jej neotvorili! Absolútne. Jeden, dva, tri pokusy...bez výsledku! Začala mrmlať, gúľať očami ... a znova musela odísť bez toho aby prijala Svätú Eucharistiu.

Potom si spomenula na svojho spovedníka a podišla k nemu. Duchovník jej povedal: „Pristúpiš k svätému prijímaniu, keď ti poviem: nie o deň skôr a uvidíš Božiu milosť.“

Táto dievčina počkala ako jej povedal jej duchovník, prijala Svätú Eucharistiu a opäť našla pokoj vo svojej duši.

Podobný príklad sa stal s otcom Jakubom Tsalikisom.

Jeden kresťan, známy novinár, prišiel do monastiera svätého Dávida na sväté prijímanie, ale bez náležitej prípravy bez svätej spovedi a pokánia.

„Keď som k nemu natiahol lyžičku so Svätou Eucharistiou,“ povedal otec Jakub, „videl som, že je úplne čierny, nepochybne

kvôli jeho vnútornému neporiadku (hriechom a vášňam). Nepripravil sa, nezmyl svoju duchovnú nečistotu - táto nečistota sa často objavuje na našej tvári

„V tej chvíli, keď sa lyžička dotkla jeho úst, vyšľahol blesk zo Svätej Eucharistie mal žltú žiaru a ako blesk, preletel nad mojou hlavou a zmizol, za svätým prestolom.

Božia blahodať, Svätý Duch, odišiel. A keď odíde, Božské prijímanie sa v našej duši premení na „súd“ a „odsúdenie“, na uhlie, ktoré spaľuje srdce, a nie na svetlo, ktoré svieti, nie na silu, ktorá človeka posilňuje a nie do daru, ktorý oblieka dušu nebeskými božskými darmi! Buďme opatrný! Nerobíme si srandu zo Svätej Božskej liturgie!⁹²

⁹² АНАГНОСТОПУЛОС, С.: 2016. *Беседы о литургической жизни Церкви*. Санкт-Петербург. 2016, s. 119 – 120.

Slávnostný vzhlas na konci ekténie

„Jako podobaet Tebi vsjakaja slava česť i poklonenije, Otcu i Synu i Svjatomu Duchu, nyní i prisno i vo viky vekov“

„Lebo Tebe patrí všetka sláva, česť i poklona, Otcu i Synu i Svätému Duchu, teraz i vždycky až na veky vekov“

Pred týmto zvolaním číta kňaz modlitbu:

*Hospodine Bože náš, ktorého moc je nevýslovná a sláva nepos-
tihnuteľná, ktorého milosť je nesmierna a ľudomilnosť nevý-
slovná. Ty sám Vládca, podľa Svojho milosrdenstva vzhliadni na
nás a na tento svätý chrám a udeľ nám a modliacim sa s nami
Svoju hojnú milosť a štedrosť.*⁹³

Všetky prosby a modlitby božskej liturgie sa končia poďakovaním Svätej Trojici. Trojjednosť Boha, ako sme videli, sa počas Božskej liturgie spomína nielen raz, ale mnohokrát: predovšetkým keď speváci spievajú kánony, často hovoria: „Sláva Otcovi i Synovi i Svätému Duchu“. Dogma o Svätej Trojici je najdôležitejšou dogmou našej viery. Otec, Syn a Svätý Duch je náš trojjediný Boh, Boh kresťanov.

Tajomstvo Najsvätejšej Trojice bolo pre ľudí Starého zákona neznáme. Iba na niektorých miestach zažiarili lúče Svätej Trojice z

⁹³ SAVČAK, P.: Cirkevnoslovanská Božská liturgia sv. Jána Zlatoústeho so slovenským prekladom. Prešovská univerzita v Prešove. Pravoslávna bohoslovecká fakulta Prešov 2021, s. 12.

trojičného Božstva, a tak sa do ľudských srdc dostalo trochu svetla. To, čo bolo skryté a nepochopiteľné pre dávny svet, dokonca aj pre Židov, sa však zjavilo a zažiarilo, keď prišiel na svet Christos.

Tým, ktorí pochybujú a neveria v dogmu o Najsvätejšej Trojici, uvedieme príklad blaženého Augustína:

Blažený Augustín, unavený premýšľaním o dogme o Svätej Trojici, najmä o jednote Božstva Otca, Syna a Svätého Ducha, sa prechádzal po brehu mora.

Stretol malého chlapca, ktorý si vykopal diery v piesku, naberal vedrom vodu z mora a lial ju do diery. Chlapec odchádzal a znova sa vracal, chodil tam a späť....

Po chvíli pozorovania k nemu pristúpil blažený Augustín a spýtal sa ho: „Čo to robíš, dieťa moje? Snažím vyliť more do jamy. „No, dieťa moje,“ povedal mu, „zmestí sa sem celé more? Zmestí sa? Je to nemožné!“

„Ak sa more nezmesť do jamy, nezmesť sa do tvojej mysle ani neporovnateľná nekonečnosť Boha, nekonečnosť Svätej Trojice, Božie tajomstvá...“ povedal chlapec (ktorý bol nepochybne Boží anjel) a zmizol.⁹⁴

Preto všetky prosby a modlitby božskej liturgie a každej sviatosti končia hymnom vďaky Svätej Trojici, pretože živý Trojjediný Boh je prítomný v tom, čo sa deje pri každej bohoslužbe! Svätý Duch nám pomáha všetkým bez výnimky. Modlí sa s nami, prihovára sa za nás s nevýslovnou túžbou.

⁹⁴ Καντιώτου Αὐγ., Μητρ. Φλωρίνης Εἰς τὴν Θεῖαν Λειτουργίαν, τεύχ. Α ... δ. π., σελ. 39.

Ak by Trojjediný Boh nebol prítomný živý, pravý, v nás, okolo nás, na svätom oltári, ak by nebol „prítomný všade“ a najmä v chráme, potom by naša bohoslužba bola bezcenná a prázdne slová hodené do vetra, ako tie (slová) Baalových kňazov, ktorí od rána do večera volali pred prorokom Eliášom a ich kráľmi, aby sa zapálilo drevo pohanskej obety, "ale nebolo ani hlasu, ani odpovede“

Preto sa všetky prosby a modlitby svätej liturgie a každej tajiny končia hymnom vďaky Svätej Trojici, pretože živý Trojjediný Boh je prítomný v tom, čo sa deje počas bohoslužby v každom chráme. Duch Svätý nám všetkým bez výnimky pomáha. Modlí sa s nami, „prihovára sa za nás nevyslovenými vzdychmi“⁹⁵.

Keby Trojjediný Boh nebol prítomný živý, pravý, v nás, okolo nás, na svätom oltári, keby nebol „všade prítomný“ a najmä v chráme, potom by naša bohoslužba bola bezcenná a prázdne slová hodené do vetra, ako tie (slová) Baalových kňazov, ktorí od rána do večera volali pred proroka Eliáša a ich kráľov, aby zapálili drevo pohanskej obety, "ale nebolo ani hlasu, ani odpovede"⁹⁶

Eliáš vyzval Baalových prorokov: „Vyberte si jedného býčka a keďže vás je väčšina, začnite prví. Potom vzývajte svojho boha, no oheň nezakladajte.“ Vzali teda býčka, ktorého im dal, pripravili ho a od rána až do poludnia vzývali Baala a volali: „Baal, ozvi sa nám!“ Nikde však o ňom ani chýru, ani slychu, i keď poskakovali vôkol zhotoveného oltára. Na poludnie Eliáš posmešne poznamenal: „Kričte hlasnejšie, je to predsa boh. Možno rozjíma alebo si musel odskočiť, alebo odcestoval. Azda

⁹⁵ Rim 8, 6.

⁹⁶ Pozri 1 Krľ 18, 26.

drieme a treba ho zobudiť.“ Tak sa pustili do náramného kriku a podľa svojho zvyku bodali sa mečmi a oštepmi, až ich krv zalievala. I neskôr popoludní zostali vo vytržení až do hodiny pokrmovej obety. O Baalovi však nikde ani chýru, ani slychu, ani náznaku. Vtedy povedal Eliáš všetkému ľudu: „Pristúpte ku mne!“ Všetok ľud k nemu pristúpil a on opravil zrúcaný Hospodinov oltár. Eliáš vzal dvanásť kameňov podľa počtu kmeňov synov Jáкова, ktorému Hospodin povedal: „Tvoje meno bude Izrael.“ Z kameňov zbudoval oltár v Hospodinovom mene a vôkol neho vyhlbil priekopu. Potom upravil drevo, rozsekal býčka a položil ho na drevo. Prikázal: „Naplníte štyri krčahy vodou a vylejte na spaľovanú obetu a na drevo!“ Potom povedal: „Zopakujte to!“ A oni to zopakovali. Znovu povedal: „Urobte to i tretí raz!“ Urobili to i tretí raz. Voda sa roztekla vôkol oltára a naplnila priekopu. V čase pokrmovej obety pristúpil prorok Eliáš a povedal: „Hospodin, Bože Abrahámov, Izákov a Izraelov, nech sa dnes spozná, že ty si Bohom v Izraeli a ja tvojím služobníkom, a že všetky tieto veci konám na tvoj pokyn. Odpovedz mi, Hospodin, odpovedz, aby tento ľud spoznal, že ty, Hospodin, si Boh a znovu si získavaš ich srdce.“ Vtom spadol Hospodinov oheň, strávil spaľovanú obetu, drevo, kamene i prach a vodu v priekope vysušil. Keď to všetok ľud uzrel, padol na tvár a vyznával: „Hospodin je Boh, Hospodin je Boh.“ Eliáš im prikázal: „Pochytajte Baalových prorokov! Nech nikto z nich neunikne.“ Keď ich pochytali, odviedol ich Eliáš dolu k potoku Kišón a tam ich pozabíjal.⁹⁷

Ale pretože náš Trojjediný Boh je v našom chráme prítomný, živý, pravdivý, ako v každom pravoslávnom chráme, naše

⁹⁷ 1 Krľ 18, 25 – 41.

spojenie s Bohom je živé a skutočné. Toto je Božia jednota. Kňaz pred svätým prestolom sa modlí, prosí, ďakuje, chváli Boha, dvíha k nemu ruky ako nový Mojžiš. To, čo sa vykonáva na bohoslužbe, nám ukazuje, aký je Boh ľudsky milujúci, aký je dobrý, že jeho láska je: nepochopiteľná vo svojich prejavoch, bezhraničná vo svojej veľkosti, dokonalá vo svojej obete, veľkorysá vo svojej prirodzenosti.

Od Najsvätejšieho Trojjediného Boha nedostávame pri bohoslužbe ľudské milosrdenstvo a súcit, ale lásku, ktorá je kráľovská, majestátna, veľkolepá. Lásku obetavú! Táto božská, krstná Láska, pokrýva trón večného života a pozýva nás k Pánovmu stolu a ku Kalichu nesmrteľnosti.

Božská láska je samoúčelná - Boha nikto nemôže prinútiť konať. On sám sa núti k jej obetovaniu, lebo povedal: „Či to nebol spôsob, akým Christos musel trpieť?“⁹⁸ Je to tá istá láska, ktorá nás núti a poháňa k pokrmu večného života. Hovorí sa: "prinútiť prísť".⁹⁹ Nútením nás chce zachrániť, chce nás postrčiť k spásu. A my čo mám teraz povedať? Tvrdohlavo sa bránime. Ako teda môžeme nechváliť Trojjediného Boha a nevďačiť mu?“¹⁰⁰

⁹⁸ Lk 24, 26.

⁹⁹ Lk 14, 23.

¹⁰⁰ АНАГНОСТОПУЛОС, С.: 2016. *Беседы о литургической жизни Церкви*. Санкт-Петербург. 2016, s. 122.

Záver

Svätá liturgia má veľký účinok na dušu kresťana, ak počas nej neodvádza svoju pozornosť k cudzím predmetom, ale úctivo, usilovne a pozorne sleduje všetky vykonávané posvätné úkony.

Láska k blížnemu, o ktorej učí Christos, sa stáva pre človeka jasnou. Jeho prikázania sa stávajú jasnými a ľahko splniteľnými. Kresťan, oslobodený od všetkých pozemských, svetských starostí, odchádza z chrámu s očisteným svedomím a pozerá na ľudí okolo seba ako na svojich najbližších bratov a sestry. Pamätajúc na Spasiteľovo učenie o láske k blížnym, je pripravený pomôcť im, ako len môže. V styku s ľuďmi okolo seba sa stáva pozorným, priateľským a láskavým. Keď človek vstúpi do živého spoločenstva s Bohom, dostáva úľavu a uzdravenie svojich duševných a telesných chorôb a požehnanie za svoju prácu a dobré skutky.

Niektorí duchovní, ktorí sa vyznačovali výškou duchovného života, počas svätej liturgie tak jasne a živo prežívali vykonávané posvätné úkony, že nemohli bez slz prednášať modlitby a vyslovovať prosby, ktoré obsahuje Svätá liturgia.

Niektorí askéti, ktorí sa Bohu zapáčili svojou vierou, dobrými skutkami a spravodlivým životom, dostali ešte počas života zázračné videnia. Tak mních Serafín Sarovský, počas Svätej liturgie videl svätých anjelov, ktorí slúžili a spievali spolu s bratmi, a raz, na Veľký štvrtok, mohol vidieť samotného Christa.

Pri bohoslužbe sa uskutočňuje to, čo Isus urobil pri Tajomnej večeri. Zhromaždil apoštolov, vzal umývadlo s vodou a začal im s láskou, jemnosťou a pokorou umývať špinavé nohy. Všetkým umyl nohy, dokonca aj zradcovi.

Často hovoríme svojim deťom: musíme robiť toto, musíme robiť toto.... ale sami to nerobíme. Pán nám však svojim vlastným príkladom ukázal, čo a ako máme robiť. Keď sa ešte len pripravujeme na to, aby sme sa Ho dotkli, On nám už umýva nohy.

Tak je to vo všetkých Tajinách Cirkvi - všade je obraz umývania nôh, ktoré je skutočnou bohoslužbou. Všetko, čo sa nám v Cirkvi deje, je neprestajná Božia služba človeku. Boh prijíma každého, kto prichádza do chrámu a koná pre nás božskú službu ako veľkňaz. Očakáva od nás len jedno: že sa budeme usilovať stať sa podobnými jemu.

Keď Christos umýval nohy svojim učeníkom, prikázal im: „Ak som vám ja, Pán a Učiteľ, umyl nohy, aj vy si máte navzájom umývať nohy. Veď som vám dal príklad, aby ste aj vy robili to, čo som ja urobil vám“¹⁰¹. Mali by sme si konečne uvedomiť, že naša bohoslužba je naplnená vtedy, keď slúžime blížnemu a keď skutočne, z celého srdca plníme Božie prikázania.

Ako inak môžeme slúžiť Pánovi? Čo by od nás Boh mohol potrebovať? Naše sviečky? Peniaze? Modlitby? Pôst? Samozrejme, Boh nepotrebuje žiadnu z týchto vecí. Potrebuje len našu hlbokú, úprimnú, srdečnú lásku. Práve v prejavovaní tejto lásky spočíva naša božská služba. Keď sa stane zmyslom nášho života, potom sa všetko, čo robíme, stane službou Bohu, pokračovaním božskej liturgie.

¹⁰¹ Pozri Jn 13, 14 – 15.

Zoznam bibliografických odkazov:

- АНАГНОСТОПУЛОС, С.: 2016. *Беседы о литургической жизни Церкви*. Санкт-Петербург. 2016.
- АЛЕКСАНДР (МИЛЕАНТ), еп. Изъяснение Божественной Литургии. [Электронный ресурс] / Православные Миссионерские Листки.
- АРХИМАНДРИТ СПИРИДОН (Лукич): *Проскомидия или практическое руководство по совершению Божественной Литургии*. – Москва.: «Жизнь Вечная», 2001. – 176 с.
- СВЯЩЕННОМУЧЕНИК СЕРАФИМ (Звездинский). Хлеб небесный : проповеди о Божественной литургии / - Москва : Православный Свято-Тихоновский гуманитарный ун-т, 2010. - 113 с. (Слово исповедников XX века). ISBN 978-5-7429-0427-4
- Служебник. М.: Донской монастырь, Изд. отдел Москва. Патр., 1991. Ч. 2, с. 395.
- Dr. IRINEJ, episkop bábšky: *Sväté Prijímanie – liek nesmrteľnosti*. Prešovská univerzita v Prešove, Pravoslávna bohoslovecká fakulta, 2021, s. 15 – 16.
- ЕПИСКОП ВИССАРИОН (Нечаев) Объяснение Божественной Литургии. Москва, Издательский Совет Русской Православной Церкви, Издательство: «Даръ», 2005.- 432 с. ISBN: 5-485-00039-8
- KORMANÍK, P.: *Pravoslávna liturgia I*. Prešov 1999.
- KΑΝΤΙΩΤΟΥ ΑὐΓ., Μητρο. Φλωρίνης Εἰς τὴν Θείαν Λειτουργίαν, τεῦχ. Α ... δ. π., σελ. 39.

- ΚΑΛΛΙΝΙΚΟΥ Κ.: πρωτοπρεσβ., Ο ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟΣ
ΝΑΟΣ ΚΑΙ ΤΑ ΤΕΛΟΥΜΕΝΑ ΕΝ ΑΥΤΩ, Κωδ.
Πολιτείας, ISBN 9789602220771
- МИТРОПОЛИТ СУРОЖСКИЙ АНТОНИЙ (Блум)
Божественная литургия. Москва : Фонд «Духовное
наследие митрополита Антония Сурожского», 2010.
- 172 с. ISBN 978-5-903898-08-4
- ΜΑΡΘΑΣ ΜΟΝΑΧΗΣ, Ὁ Ἅγιος παπα-Νικόλας Πλανᾶς,
ἐκδ. Ἀστήρ, σελ.
- НИКОЛАЙ КАВАСИЛА: Изъяснение Божественной
литургии, обрядов и священных одежд [перевод:
Никифорова А. Ю.], Москва : Сибирская Благо-
звонница, 2017. - 270 с. ISBN 978-5-906911-44-5
- УМИНСКИЙ, А.: *Божественная литургия: объяснение
смысла, значения, содержания.* Москва : Никея,
2018. - 158 с., ISBN 978-5-91761-822-7
- SAVČAK, P.: Cirkevnoslovanská Božská liturgia sv. Jána
Zlatousteho so slovenským prekladom. Prešovská
univerzita v Prešove. Pravoslávna bohoslovecká fakulta
Prešov 2021.
- ШМЕМАН, А.: *Вера и Церковь.* Сборник, Сост., вступ. ст.
А. Яковлева. — Москва, Книжный Клуб Книговек,
2012. с. 282.
- СВЯЩЕННОМУЧЕНИК СЕРАФИМ (Звездинский).
Хлеб небесный : проповеди о Божественной
литургии / - Москва : Православный Свято-
Тихоновский гуманитарный ун-т, 2010. - 113 с.
(Слово исповедников XX века). ISBN 978-5-7429-0427-
4

Register

- Anagnostopulos, 80
anarchia, 73
Anjeli, 25, 27, 46
antidor, 45, 64, 72
Antimins, 19, 20
Anton Tagas, 8
Antonij, 8
Apoštoli, 10, 11, 12
apoštolská cirkev, 10, 12
Archijerej, 66
Athos, 68
Atos, 27, 46, 85
Baal, 94
biskup, 8, 14, 20, 55, 60,
64, 65, 66, 67
Biskup, 15, 64, 67, 90
blahodať, 8, 15, 17, 31, 39,
44, 70, 83, 84
blažený Augustín, 93
Boh, 5, 8, 12, 17, 18, 23, 25,
29, 31, 36, 37, 39, 43, 44,
46, 47, 49, 60, 67, 72, 74,
79, 80, 82, 83, 88, 92, 93,
94, 95, 98
Bohočlovek, 53
Bohorodička, 14, 18, 85,
87
Bohorúhačstvo, 80
Bohozjavenie, 9
Boží Syn, 11, 23
Božia blahodať, 41, 83, 91
Bulharsko, 27
Cirkev, 7, 8, 10, 11, 12, 13,
17, 18, 33, 36, 40, 48, 49,
50, 53, 54, 57, 59, 65, 68,
74, 75, 77, 88, 89
darochraniteľnica, 20, 54
démon, 44
Diabol, 66
Diakon, 38
Dimitrij, 53
diskos, 13, 14, 18
Dogma, 36, 92
Duchovník, 90
Duša, 47
Ekténia, 77
Eliáš, 94
Eucharistia, 3, 5, 8, 9, 10,
17, 22, 24, 54, 66
Golgota, 25
Grécko, 27, 29
Gregor Palama, 87
Hospodi pomiluj, 3, 43,
44, 45
Hospodin, 95

hriech, 16, 40, 57, 58, 67,
 73
 Hviezdica, 18
 Charalamp, 46
 chirotonia, 66
 Chrám, 53, 81
 Chrisant Katsulojanakis,
 24
 Christos, 7, 9, 17, 18, 19,
 23
 igumen, 36, 37, 46
 ikona, 60, 61
 Isus, 11, 13, 17, 18, 23, 43,
 44, 45, 49, 97
 Ján Kronštadský, 5, 21
 Ján Zlatoústy, 5, 19, 62, 65
 Janis, 85, 86
 Jeroným, 21
 Jozef Isichasta, 87
 Kadidlo, 3, 31
 Kišón, 95
 kňaz, 7, 8, 9, 13, 14, 19, 21,
 22, 23, 24, 25, 31, 32, 38,
 45, 53, 64, 65, 66, 69, 70,
 75, 76, 87, 92
 Kopija, 19
 Kráľovstvo, 35, 37, 49, 83
 kresťan, 12, 15, 17, 61, 78,
 79, 80, 90
 ladan, 31
 Lampada, 3, 28, 30
 Lavrentius, 56
 Logos, 47
 mágia, 73
 Maxim Vyznávač, 54
 Mina, 21
 Mojžiš., 96
 Myro, 65
 myropomazani, 7
 mýtnik, 15
 Nikifor, 41
 Nikolaj Planas, 82
 Ochrid, 61
 omofor, 67
 otec Antonij, 8
 Pane (Bože) zmiluj sa, 43
 Pascha, 5
 Prestol, 20
 Presvätá Bohorodička, 18,
 30, 85, 87
 Prítvor, 57
 Proskomídia, 1, 2, 3, 8, 13,
 104
 Rumunsko, 27
 satanizmus, 72
 Serafín Sarovský, 39, 97
 Sixtus, 55
 sodomizmus, 73
 Srbsko, 27
 svätá liturgia, 5, 7, 8, 35,
 45, 66

Svätá Liturgia, 3, 7, 17, 20,
35

Sväté Dary, 8, 54

Sväté Evanjelium, 53

Svätí Otcovia, 9

Svätý Duch, 91, 93

svätý Nikolaj, 61, 82

svätý Štefan, 55

svätý Vasilij, 60

Svätých Darov, 8

Štefan, 2, 29, 35, 55, 72, 80,
104

Tajina, 17

Telo a Krv, 17, 21, 22

utřeň, 82

Utreňa, 31

Vasil Velký, 26

Vavila, 57

Velký štvrtok, 7, 97

Velký Štvrtok, 66

Via Nomentana, 56

Názov: Liturgické Homílie
Proskomídia a Veľká ekténia

Autor: ThDr. Ján PILKO, PhD.

Recenzenti: prof. ThDr. Ján Šafin, PhD.
doc. ThDr. Štefan Šak, PhD.
ThDr. Pavol Kochan, PhD.
Mgr. Peter Savčák, PhD.

Technický redaktor: ThDr. Ján Pilko, PhD.

Vydavateľstvo: Diecezjalny Ośrodek Kultury
Prawosławnej "ELPIS" w Gorlicach

ISBN ISBN 978-83-63055-52-3